

RAPORT Z BADANIA LIDERÓW KULTURY W SUBREGIONIE OSTROŁĘCKIM

Fundacja Obserwatorium, Warszawa 2018

obserwatorium

MAZOWIECKI
INSTYTUT
KULTURY

JEDNOSTKA
ORGANIZACYJNA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
MAZOWIECKIEGO

Mazowsze.
serce Polski

SPIS TREŚCI

I.	Podstawy teoretyczne: najważniejsze założenia, definicje pojęć organizujących badanie	4
	I.1. Cele badania	4
	I.2. Wyjściowe założenia: operacjonalizacja pojęcia <i>kultura</i>	4
	I.3. Wyjściowe założenia: operacjonalizacja pojęcia <i>lider kultury</i>	4
II.	Metody i narzędzia badawcze – planowane czynności badawcze i stopień ich realizacji	11
III.	Mapowanie <i>liderów kultury</i> na obszarze subregionu ostrołęckiego Wyniki paneli eksperckich	21
IV.	<i>Liderów kultury</i> portret własny	28
	IV.1. Wyniki analizy pola semantycznego pojęcia lokalny lider kultury	28
	IV.2. Wyniki analizy materiału uzyskanego podczas badań panelowych	28
V.	Wnioski i rekomendacje	36
	IV.1. Wnioski w obszarze metodologii badań	36
	IV.2. Wnioski w obszarze lokalny lider kultury	36
	Aneks	39

I. PODSTAWY TEORETYCZNE: NAJWAŻNIEJSZE ZAŁOŻENIA, DEFINICJE POJĘĆ ORGANIZUJĄCYCH BADANIE

I.1. Cele badania

W projekcie badawczym założono **dwa typy celów. Podstawowy cel merytoryczny** obejmował mapowanie *liderów kultury* na obszarze regionu północnego Mazowsza (powiaty: ostrołęcki, przasnyski, makowski, ostrowski, wyszkowski) oraz Ostrołęki (miasta na prawach powiatu), zgodnie z wypracowanymi w 2017 roku kryteriami uznania danej osoby za *lidera kultury*. **Celem metodologicznym** była natomiast **dalsza weryfikacja** wypracowanej w 2017 metody badawczej, co pozwoliło na sformułowanie rekomendacji dotyczących jej użyteczności dla badań prowadzonych w kolejnych subregionach województwa mazowieckiego.

Badania na obszarze regionu północnego Mazowsza stanowiły założoną rok wcześniej kontynuację badania pilotażowego i opierały się na katalogu rekomendowanych w jego wyniku założeń i metod badawczych. Przyjęto zatem, że operacjonalizacja pojęcia *lider kultury* (obejmująca przede wszystkim jego lokalność oraz identyfikowane podczas badań sposoby oddziaływania na środowisko społeczno-kulturowe) stanowi powielenie założeń z roku 2017. Natomiast podstawowe strategie i techniki badawcze to efekt przyjętych w 2017 założeń przefiltrowanych i zweryfikowanych przez nabyte wówczas przez zespół badawczy doświadczenia.

I.2. Wyjściowe założenia: operacjonalizacja pojęcia edukacja kulturalna

Dla operacyjnego zdefiniowania pojęcia *lider kultury* konieczne okazało się przyjęcie określonego sposobu definiowania pojęcia *kultura*, jako oczywistego „terenu działania” *lidera kultury*.

Punkt wyjścia dla opracowania operacyjnej definicji stanowiła definicja kultury pochodząca ze Słownika Obserwatorium Żywej Kultury: „Kultura to – najogólniej ujmując – specyficzne środowisko życia człowieka i zarazem federacja subkultur”¹. Ze względu na skupienie badaczy na konkretnych osobach i podejmowanych przez nie działaniach ta ogólna definicja została następnie uszczegółowiona poprzez odwołanie do autorskiej definicji *żywej kultury* autorstwa Barbary Fatygi: „wielowymiarowe środowisko (milieu) życia jednostek i grup społecznych oraz funkcjonowania instytucji społecznych, w którym zachodzą dynamiczne procesy, rozwijają się praktyki kulturowe, powstają mniej lub bardziej trwałe rezultaty (materialne i niematerialne wytwory) praktyk”². W efekcie, ze względu na założony przebieg i otwarty charakter badania, operacyjnie za właściwe przyjęto podejście szerokie, antropologiczne, definiujące *kulturę jako całość kształt duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa czy społeczności lokalnej*.

I.3. Wyjściowe założenia: operacjonalizacja pojęcia lider kultury

Na potrzeby badania przyjęto założenia definicyjne pojęcia *lider kultury* o charakterze hipotetycznym – stanowiły one punkt wyjścia dla konstruowania narzędzi badawczych mających na celu zweryfikowanie, na ile są one obecne w myśleniu osób badanych. Budując hipotezy w tym zakresie badacze poszukiwali odpowiedzi na pytania dotyczące:

- **zasięgu działania lidera kultury:** założono, że liderzy kultury intencjonalnie „tworzą kulturę” **w swoim środowisku lokalnym**,

¹ <http://ozkultura.pl/wpis/112/5>, dostęp: 21 marca 2018r.

² <http://ozkultura.pl/wpisy/86>, dostęp: 21 marca 2018r.

które stanowi ich naturalne zaplecze i wzmacnia siłę oddziaływania, ze względu na możliwość dokonania faktycznej (ideowej, mentalnej, edukacyjnej, społecznej) zmiany oraz spełnienie postulatu lokalnego dostosowania, przede wszystkim poprzez odkrycie i wykorzystanie lokalnych zasobów kulturowych;³

- istnienia bądź nie **instytucjonalnego „zakotwiczenia” lidera kultury**: uznano, że nie będzie ono ani kryterium wykluczającym ani zaliczającym kogokolwiek do grona *liderów kultury*, a badacze postanowili docierać zarówno do osób zatrudnionych lub współpracujących z instytucjami publicznymi i/lub niepublicznymi (jak organizacje pozarządowe), ale także do *liderów kultury* działających w sieciach, w ramach realizowanych na rzecz innych podmiotów projektów, a nawet indywidualnie: zawodowo, wolontaryjnie lub hobbistycznie;
- **ról społecznych lidera kultury**, czyli **sposobów oddziaływania na środowisko społeczno-kulturowe**: w koncepcji badawczej został skonstruowany ich hipotetyczny katalog, obejmujący następujące podejścia:
 - o **animacja kultury** zdefiniowana ze względu na cel, jakim jest „uspołecznienie” kultury, oznaczające zarówno społeczne jej tworzenie, jak i społeczne „wykorzystywanie”;
 - o **animacja społeczno-kulturalna**, rozumiana jako „sposób oddziaływania mający

na celu wychowanie i kształcenie jednostek, grup i środowisk przez kulturę i dla kultury (w jej szerokim ujęciu). Polega na stosowaniu serii zabiegów wyzwalających twórcze potencjały, pobudzających i motywujących do kreatywnych działań, integrujących ludzi między sobą a także z otaczającym światem, wspomagających rozwój duchowy, autokreację, pobudzających ciekawość poznawania i potrzebę tworzenia kultury, wspierających i promujących aktywność kulturalną i społeczną”⁴;

- o **tworzenie polityki publicznej w zakresie kultury, czyli polityki kulturalnej**, rozumianej jako „działania i środki dotyczące kultury, wprowadzone na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym lub międzynarodowym, bez względu na to, czy są one ukierunkowane na kulturę jako taką, czy też mają wywierać bezpośredni wpływ na formy wyrazu kulturowego jednostek, grup lub społeczeństw, w tym na tworzenie, wytwarzanie, rozpowszechnianie i dystrybucję działalności, dóbr i usług kulturalnych oraz na dostęp do nich”⁵;

- o **upowszechnianie kultury**, rozumiane jako „intencjonalnie organizowane oddziaływanie służące kształtowaniu, rozwijaniu potrzeb i zainteresowań kulturalnych oraz stymulowaniu i wspomaganianiu jednostek i małych grup społecznych do rozwijania i sublimacji swojej aktywności kulturalnej (receptyjnej, współtwórczej i twórczej, zabawowej i rekreacyjnej)”⁶;

³ por. M. Dudkiewicz, Animacja kultury: trudna, paradoksalna i nieprzewidywalna, (w): T. Kaźmierczak, M. Rymśa, (red.) *W stronę aktywnych służb społecznych*, II zeszyt Laboratorium Innowacji Społecznej, ISP i CAL Warszawa 2012, <http://www.isp.org.pl/publikacje,1,555.html>. Takie rozumienie terenu działania *lidera kultury* nie oznacza pominięcia osób, których działania mają szersze (regionalne, ponadlokalne, globalne, a nawet – co przy współczesnym poziomie rozwoju technik telekomunikacyjnych jest bardzo prawdopodobne – globalne) oddziaływanie. Jednak warunkiem koniecznym jest podejmowanie przez *lidera kultury* działań w obrębie lokalnej społeczności, rozumianej w tradycyjny, geograficzny sposób – w rozumieniu tego badania *liderem kultury* nie jest osoba działająca wyłącznie w obszarze wirtualnej społeczności elementarnej powstającej np. wokół pewnej wspólnej idei.

⁴ B. Jedlewska, *Animatorzy kultury wobec wyzwań edukacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1999.

⁵ *Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego* z 20 października 2005 w Paryżu.

⁶ D. Jankowski D, *Zróżnicowane rozumienie upowszechniania kultury i jego współczesna wykładnia.*; w: J. Gajda (red.), *Współczesne dylematy upowszechniania kultury*, Lublin 1991.

- o **edukacja kulturalna**, rozumiana jako „proces przyswajania wartości, wzorców i potrzeb nie tyle – nie wyłącznie – legitymizujący i podtrzymujący tradycyjne, często anachroniczne przekonania i systemy działań, ile wskazujący jednostkom i grupom możliwości i konsekwencje wyborów (również z rezerwuaru tradycji) na drodze dyskusji i poszukiwań, a nie na drodze przemocy symbolicznej”⁷ oraz edukacja kulturowa, która „jest procesem przygotowania do bardziej aktywnego, świadomego, często też krytycznego uczestnictwa w kulturze. Dostarcza narzędzi do: 1) samodzielnego, krytycznego, pogłębionego rozumienia sensów poszczególnych wytworów kulturowych; 2) sprawczego działania w sieci społeczno-kulturowych relacji (...) W tym obszarze edukacja kulturowa jest formą krytycznej praktyki kulturowej, wzmacniającej i rozwijającej krytyczne praktyki kulturowe innych podmiotów i grup”⁸;
- o **twórczość kulturalna** (zawodowa i amatorska), która może oznacza także dostarczanie usług kulturalnych rozumianych w tym wypadku jako „ogół wytworów i osiągnięć z dziedziny sztuki, funkcjonujących w postaci np. dzieł artystycznych, związanych z twórczością artystyczną (np. o charakterze literackim, naukowym, plastycznym, muzycznym)”⁹;
- o **mecenat kultury i sponsoring kultury**, czyli działanie polegające na wspieraniu, a w ten sposób często także promowaniu, sztuki i literatury poprzez prywatne zamówienia lub pomoc

finansową udzielaną przez mecenasa – czyli osobę fizyczną lub prawną, na przykład przez firmę¹⁰;

- o **organizowanie wydarzeń kulturalnych**, czyli działanie polegające na organizowaniu imprez i wydarzeń kulturalnych, takich jak festiwale, koncerty, wystawy, konferencje itp.;

- o **zarządzanie kulturą** rozumiane jako starania ludzi, którzy poprzez planowaną działalność starają się odpowiedzieć na potrzeby społeczności oraz „pokierować twórczą pracą w sposób przynoszący korzyść życiu kulturalnemu danej wspólnoty”¹¹.

- **cech charakteryzujących** (wyróżniających) **lidera kultury**¹²: przyjęto, że kluczowe jest postrzeganie *lidera kultury* przez lokalne otoczenie społeczno-kulturowe, co oznacza:

- o jego silne i systematyczne (nie okazjonalne) zaangażowanie we wzmacnianie poprzez kulturę społeczności i tożsamości lokalnej;

- o odgrywanie sprawczej roli (co nie zawsze, np. w przypadku animatora) musi oznaczać widoczne i formalne przywództwo w tym procesie. Pod uwagę brani byli zarówno liderzy formalni, jak i nieformalni (reputacyjni), a także osoby aktywne w ramach realizacji modelu tzw. przywództwa zbiorowego¹³;

- o dostrzegany przez społeczność lokalną dorobek, który można uznać za wzorcotwórczy i mający potencjał implementowania w innych społecznościach.

⁷ B. Fatyga, definicja autorska dla Obserwatorium Żywej Kultury-Sieć Badawcza, <http://ozkultura.pl/node/268>, dostęp: 21 marca 2018r.

⁸ M. Kosińska, Edukacja kulturowa, <http://cpe.poznan.pl/dictionary/edukacja-kulturowa/>, dostęp: 21 marca 2018r.

⁹ <http://ozkultura.pl/wpis/751/9>, dostęp: 21 marca 2018r.

¹⁰ por. m.in.: hasło „Mécénat” w Wikipedii francuskojęzycznej, za: <http://ozkultura.pl/node/2481>, dostęp: 21 marca 2018r.

¹¹ por. M. Dragičević-Sesić, B. Stojković, *Kultura: zarządzania, animacja, marketing*, Warszawa 2010, s. 17.

¹² Podobnie, jak w odniesieniu do katalogu ról społecznych mających charakter hipotetyczny.

¹³ por. m.in.: B. Lewenstein, *Zasoby lokalne: zarys koncepcji*, (w:) P. Gliński, B. Lewenstein, A. Siciński, *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: III sektor i wspólnoty lokalne w jednoczącej się Europie*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2004, ss. 281-301.

**II. METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE
– PLANOWANE CZYNNOŚCI BADAWCZE
I STOPIEŃ ICH REALIZACJI**

W przeprowadzonym badaniu zastosowano zasadę **triangulacji metod i technik badawczych**, co stanowi podejście umożliwiające uwolnienie się od jednego, dominującego sposobu oglądu i interpretacji rzeczywistości, na korzyść stosowania kilku perspektyw jednocześnie¹⁴ oraz zachowanie dystansu wobec badanych zjawisk, co jest szczególnie ważne podczas badań terenowych, gdy badacze, chcąc-nie chcąc, pozostają w pewnym stopniu uczestnikami analizowanych zjawisk¹⁵. W efekcie możliwe jest zwiększenie pewności (*reliability*), prawomocności (*validity*) i wiarygodności (*credibility*) badań¹⁶. W oparciu o wnioski badaczy, wynikające z etapu pilotażowego przeprowadzonego w 2017, założono elastyczne podejście badawcze, łączące metody ilościowe i jakościowe oraz zakładające elastyczność doboru poszczególnych rozwiązań metodologicznych, co wynika m.in. z niezadowalających efektów zastosowania niektórych metod.

Założono realizację następujących działań badawczych:

1. Analiza danych zastanych (zrealizowana):

etap wstępny, który miał za zadanie dostarczyć dane do dalszej weryfikacji i tym samym umożliwić zaplanowanie właściwych badań terenowych. Jednostką analizy były jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiaty) z obszaru objętego projektem (łącznie 51 JST). Celem analizy było poszukiwanie wszelkich aktywności w kulturze i wyłuskiwanie informacji o osobach

i/lub inicjatywach o dużym potencjalnie lokalnym/regionalnym, za którymi mógł kryć się *lider kultury*. Analiza obejmowała strony internetowe instytucji i podmiotów kultury z subregionu oraz strony informacyjne gmin i powiatów.

W ramach każdej jednostki sprawdzono strony internetowe (analiza została wykonana w maju 2018 roku) według poniższego scenariusza postępowania:

- ▷ strona urzędu samorządowego (gminy lub powiatu), w obrębie której sprawdzono istnienie lub nie podstrony dedykowanej kulturze oraz istnienie linku do podstrony „kultura” na stronie głównej. W efekcie tej wstępnej kwerendy wybrane zostały kluczowe dla życia kulturalnego na danym terenie podmioty (publiczne i/lub niepubliczne) oraz zidentyfikowane:
 - strony internetowe tych instytucji w celu odnalezienia informacji dotyczących kluczowych osób stanowiących o istnieniu danego podmiotu. Następnie:
 - przeprowadzono kwerendę internetową na temat zidentyfikowanych osób – zweryfikowane zostały informacje na ich temat pod kątem faktycznej aktywności na terenie analizowanej gminy i/lub innych gmin z terenu południowego Mazowsza. W efekcie:
 - ▷ czynności te posłużyły do stworzenia listy instytucji/osób i ostatecznie przygotowania listy osób potencjalnie uznanych za *liderów kultury*, których ze względu na odgrywanie istotnej roli w powtarzalnej, znaczącej imprezie odbywającej

¹⁴ M. Hammersley, P. Atkinson, *Metody badań terenowych*, Zysk i S-ka, Poznań 2000, ss. 235-238.

¹⁵ K. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, PWN Warszawa 2000, s. 85; Hammersley, Atkinson op. cit, s. 115.

¹⁶ K. Konecki, op. cit. s. 95.

się w danej gminie/powiecie i/lub obecność (i odgrywanie istotnej roli) w różnych inicjatywach kulturalnych (także jednorazowych) odbywających się w danej gminie/powiecie będzie można zaliczyć do jednej lub więcej opisanych wcześniej kategorii.

EFEKT ZASTOSOWANIA METODY:

W ramach analizy danych zastanych udało się wykonać pełną kwerendę i w oparciu o nią zbudować obszerną tabelę, zawierającą ocenę internetowej widoczności instytucji kultury i wydarzeń kulturalnych. W odniesieniu do osób mogących pełnić lokalnie funkcje *liderów kultury* udało się zbudować ich listę, jednak (poza kilkoma nazwiskami) nie są to na tyle częste wskazania, że można te osoby uznać za liderów kultury, spełniających warunki definicyjne przyjęte w badaniu¹⁷. Zgodnie z założeniem dokonano ich kwalifikacji do konkretnych kategorii liderów kultury (zostały oznaczone kodami), jednak ze względu na brak szczegółowych informacji nie należy traktować tych wskazań jako w pełni wiarygodnych. W niektórych przypadkach lokalna aktywność kulturalna była na tyle duża lub na tyle specyficzna, że uznawano za oczywistą obecność w danej JST lokalnego lidera, ale brakowało informacji pozwalających jednoznacznie zidentyfikować taką osobę. W takich przypadkach w tabeli pojawia się stosowna informacja. Dodatkowo, na podstawie zebranych informacji dokonano oceny widoczności podejmowanych w poszczególnych JST działań kulturalnych w Internecie, a w przypad-

kach szczególnych zamieszczono również uwagi własne dotyczące specyficznych kwestii zidentyfikowanych na terenie poszczególnych JST.

Do oceny widoczności podejmowanych w poszczególnych JST działań kulturalnych w Internecie (sposobu informowania w Internecie o kulturze) wykorzystano skalę od 1 do 5, przy czym poszczególne punkty na skali oznaczają następujące sytuacje:

1. brak jakiejkolwiek osobnej strony poświęconej kulturze (w tym brak stron instytucji kultury), brak informacji o aktywności kulturalnej na terenie JST;
2. zidentyfikowano stronę poświęconą kulturze, ale jest ona nieaktualna, niesamodzielna (np. połączona ze sportem, który dominuje zawartość strony), jest mało informacji o aktywności kulturalnej na terenie JST;
3. zidentyfikowano stronę poświęconą kulturze (samodzielną lub instytucji kultury), zawiera ona umiarkowaną ilość informacji o wydarzeniach kulturalnych na terenie JST;
4. zidentyfikowano stronę poświęconą kulturze (niekiedy jest ich więcej niż jedna, np. osobna na stronie JST oraz osobne instytucji kultury), zawierającą dużo informacji o wydarzeniach kulturalnych na terenie JST;
5. zidentyfikowano stronę (lub strony) poświęconą kulturze, zawierającą wyjątkowo dużo informacji o wydarzeniach kulturalnych na terenie JST.

¹⁷ por. tabela A2 w Aneksie.

2. Wywiady telefoniczne (zrealizowane)

w ramach realizacji badań przeprowadzono wywiady telefoniczne z 10 wybranymi osobami reprezentującymi instytucje kultury i/lub ludźmi kultury (ale nie z liderami kultury), z osobami potencjalnie posiadającymi wiedzę o stanie kultury na swoim terenie (osobami, które realizowały projekty, działania kulturalne lub badawcze w subregionie, pracownicy MIK, badacze, animatorzy). Jednocześnie część z tych osób została zarekomendowana przez ekspertów oraz ich nazwiska pojawiły się jako efekt analizy danych zastanych. Można zatem – w odniesieniu do kilku z nich – uznać, iż są to osoby pełniące na poziomie lokalnym rolę liderów kultury.

EFEKT ZASTOSOWANIA METODY:

W ramach badania uzyskano opinie osób zaangażowanych w działania kulturalne w regionie na temat stanu kultury, uwarunkowań prowadzonych działań, a także kolejnych osób, które można uznać za lokalnych liderów kultury. Wywiady miały charakter ekspercko-eksploracyjny i koncentrowały się wokół dwóch zagadnień:

- starano się ustalić, kim według rozmówcy jest *lider kultury* (sposób definiowania pojęcia, kryteria identyfikowania – zaliczania kogoś do tej kategorii bądź nie). W efekcie uzyskanych informacji możliwa stała się dalsza weryfikacja założeń zawartych w wyjściowej operacjonalizacji pojęcia *lider kultury*.
- druga część wywiadu miała na celu uzyskanie konkretnych informacji o *liderach kultury* na terenie subregionu ostrołęckiego. Rozmówcy byli pytani o konkretne nazwiska i/lub miejsca, w których należy szukać *liderów kultury*, o rolę, jaką odgrywają oni w organizacji ważnych przedsięwzięć i wydarzeń kulturalnych w subregionie. Celem było zgromadzenie wszelkich

możliwych tropów, nawet zawierających cząstkowe informacje, które następnie będą uzupełniane w oparciu o inne źródła.

01 Paneli ekspercko-eksploracyjne z liderami kultury

(twórcami, działaczami, przedstawicielami instytucji i grup nieformalnych zamieszkałymi i/lub pracującymi w subregionie) (**zrealizowane**): w ramach badania przeprowadzono dwa panele częściowo w formie zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI): w Przasnyszu (w siedzibie Centrum Animacji i Wsparcia przy Federacji ROSA) oraz w Ostrołęce (w siedzibie Muzeum Kultury Kurpiowskiej). W ramach badania zastosowano narzędzie polegające na komentowaniu przez uczestników konkretnych danych uzyskanych w badaniu (analiza danych zastanych), ale także tzw. twardych danych dotyczących regionu, w tym występujących na jego terenie różnic (dane dotyczące uczestnictwa w kulturze, ale także np. wyniki uzyskiwane przez dzieci i młodzież na poszczególnych etapach edukacji, uczestnictwa w działaniach społecznych itd.).

EFEKT ZASTOSOWANIA METODY:

- Wynikiem dyskusji były trzy rodzaje danych:
- po pierwsze, często w ramach poszukiwania przyczyn danego stanu rzeczy pojawiły się wskazania konkretnych osób mających na to wpływ, które zostały zakwalifikowane do kategorii lokalnych liderów kultury;
 - po drugie, narzędzie pokazało, kto na danym obszarze jest zdolny do dokonywania refleksji na temat stanu kultury, często nie są to wcale osoby oczywiste i powszechnie znane, np. z tytułu sprawowanych funkcji formalnych;
 - po trzecie, możliwe było zidentyfikowanie sposobu postrzegania, kim jest lokalny lider kultury i w jakim otoczeniu funkcjonuje.

- po drugie, narzędzie pokazało, kto na danym obszarze jest zdolny do dokonywania refleksji na temat stanu kultury, często nie są to wcale osoby oczywiste i powszechnie znane, np. z tytułu sprawowanych funkcji formalnych;
- po trzecie, możliwe było zidentyfikowanie sposobu postrzegania, kim jest lokalny lider kultury i w jakim otoczeniu funkcjonuje.

W obydwu spotkaniach wzięli udział przedstawiciele zarówno lokalnych instytucji kultury, jak i organizacji pozarządowych. Spotkania trwały około dwóch godzin. Utrudnieniem w zastosowaniu tego narzędzia okazały się problemy na poziomie rekrutacji i zainteresowania tematem potencjalnych uczestników. Porównując realizację badania z 2017 r., skuteczniejsze okazuje się rekrutowanie osób w ramach większego wydarzenia skierowanego do potencjalnych pracowników sektora kultury.

4. Ankieta internetowa (CAWI) dołączana do formularza zgłoszeniowego (ankiety rejestracyjnej) podczas ważnych wydarzeń środowiskowych w subregionie ostrołęckim (niezrealizowana)

w założeniu ankieta miała być przeprowadzona w przypadku organizacji w subregionie wydarzenia/konferencji skupiającej przedstawicieli sektora kultury z subregionu. W związku z brakiem takich wydarzeń w 2018 r. nie było możliwości przeprowadzenia tego narzędzia.

5. Indywidualne wywiady pogłębione (IDI) prowadzone w finalnej fazie projektu (niezrealizowane)

z osobami, które w wyniku wcześniejszych procedur badawczych zostaną wytypowane jako

liderzy kultury w subregionie. Ze względu na fakt, że w subregionie ostrołęckim nie wyłonili się liderzy o subregionalnej skali oddziaływania (patrz rozdział III Mapowanie *liderów kultury* w subregionie ostrołęckim) zdecydowano się zrezygnować z indywidualnych wywiadów przeprowadzanych bezpośrednio i ograniczyć do wywiadów telefonicznych uwzględnionych w punkcie drugim.

Warto dodać, że w roku 2018 w ramach przygotowań do badań bezcenne okazało się narzędzie wyszukiwania potencjalnych liderów, bazujące na wiedzy osób znających specyfikę subregionu ostrołęckiego. Zastosowano w tym przypadku metodę konsultacji z ekspertami, w tym pracownikami Mazowieckiego Instytutu Kultury, z prośbą o podanie (wraz z uzasadnieniem), kto ich zdaniem z osób pracujących w sektorze kultury w subregionie jest osobą rozpoznawalną w środowisku i działającą nie tylko na własny rachunek, ale też dla innych osób w branży.

III. MAPOWANIE *LIDERÓW KULTURY* NA OBSZARZE SUBREGIONU OSTROŁĘCKIEGO

Subregion ostrołęcki obejmuje 5 powiatów: makowski, ostrołęcki, ostrowski, przasnyski, wyszkowski oraz miasto na prawach powiatu Ostrołęka. Analiza stron internetowych¹⁸ wykazała, że w wielu przypadkach funkcję strony poświęconej kulturze pełniły podstrony prowadzone przez instytucje kultury podległe danej JST (z reguły dotyczyło to podstron domów kultury i/lub bibliotek gminnych). Rzadko natomiast strony dedykowane kulturze były łączone z innymi obszarami aktywności (jeżeli już, to ze sportem).

Na 51 przeanalizowanych JST z subregionu ostrołęckiego w 6 nie ma stron poświęconych kulturze, w kilku kolejnych są one od dawna nieaktualizowane. Ogólna ocena sposobu informowania o aktywności kulturalnej na terenie danej JST wypada generalnie źle – dwie najniższe oceny otrzymało łącznie trzy piąte wszystkich JST (6 JST dostało ocenę 1, a 25 – 2). Kolejne 11 JST zostało ocenionych w sposób średni (ocena 3). Oznacza to, że tylko niecała jedna piąta analizowanych JST informuje o wydarzeniach kulturalnych w sposób ponadprzeciętny, można uznać, że kultura jest dla tych gmin i/lub powiatów naprawdę ważna jako element życia codziennego mieszkańców lub element promocji JST (6 JST otrzymało ocenę 4, a tylko 3 ocenę najwyższą – 5).

Jedynie w 12 JST zidentyfikowano osoby, które potencjalnie mogą być uznane za *lokalnych liderów kultury*, w przypadku kolejnych kilku JST (4) badacze są przekonani, że liderzy tacy funkcjonują, ale na podstawie danych na stronach JST nie można ich zidentyfikować. Łącznie znaleziono 21 osób,

przy czym 7 osób pochodzi z jednej gminy (Kadzidło w powiecie ostrołęckim). Tylko kilka osób z tego grona zostało oznaczonych jednym kodem, pozostałym można było przypisać dwa różne typy liderowania – 14 z tych osób zostało zaklasyfikowanych jako animatorzy kultury, 8 to twórcy kultury, 6 to zarządzający kulturą, po 3 osoby uznano za animatorów społeczno-kulturalnych lub edukatorów kulturalnych, a jedna osoba to twórca polityki publicznej w zakresie kultury (wójt jednej z gmin wiejskich).

Warto podkreślić kilka charakterystycznych cech pojawiających się w wielu analizowanych JST:

- lokalna tradycja kurpiowska jest widoczna w większości gmin subregionów – w niektórych jest to główny rys polityki kulturalnej (w skrajnych przypadkach przejawia się to w nazywaniu domu kultury np. Centrum Kultury Kurpiowskiej). Inne przejawy to istnienie lokalnych zespołów folklorystycznych odwołujących się do tradycji kurpiowskiej, organizowanie imprez nawiązujących do tradycji i obrzędów kurpiowskich (np. Wesele Kurpiowskie) itp. W subregionie działa Związek Kurpiów, który przyznaje lokalne nagrody za działalność kulturalną i edukacyjną, tzw. Kurpiki;
- w części gmin zaznacza się wyjątkowość bieżącego roku (2018), jako stulecia odzyskania Niepodległości – przejawia się to w planowaniu imprez kulturalnych nawiązujących do tej rocznicy;

¹⁸ Por. tabela A1 w Aneksie.

- inną cechą wspólną dla części gmin (ale słabszą niż tradycja kurpiowska) jest odwoływanie się do etosu Żołnierzy Wyklętych – w niektórych gminach przejawia się to w organizowaniu konkursów wiedzy lub imprez kulturalnych nawiązujących do tej tradycji. Zapewne nie bez znaczenia jest tu fakt, że w stolicy regionu (Ostrołęce) decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego powstaje Muzeum Żołnierzy Wyklętych (ma być otwarte dla zwiedzających w 2019 roku).

W subregionie widoczne jest zróżnicowanie pomiędzy miastami powiatowymi – wydaje się, że szczególnie dużo dzieje się w zakresie kultury na terenie Ostrołęki oraz Ostrowi Mazowieckiej, nieco mniej w Przasnyszu, Makowie Mazowieckim i Wyszkowie. Pamiętać jednak należy, że hipotezy te są wysnuwane w oparciu o strony internetowe tych miast – właściwszym stwierdzeniem byłoby zatem uznanie, że te dwa pierwsze miasta widzą kulturę jako obszar, którym chcą się chwalić i promować w większym zakresie niż trzy pozostałe miasta powiatowe z subregionu ostrołęckiego.

Poszukiwanie konkretnych wskazań dotyczących osób uznawanych za *lokalnych liderów kultury* zakładały także pozostałe zastosowane metody badawcze. W ich wyniku powstała subiektywna lista 39 osób (16 kobiet i 23 mężczyzn) wskazanych z imienia i nazwiska¹⁹. Przy każdym nazwisku tabela zawiera także źródło wskazań (metodę badawczą, która pozwoliła zidentyfikować daną osobę) oraz przypuszczalny charakter oddziaływania kulturowego reali-

zowany przez każdą z osób zidentyfikowanych jako *lokalny lider kultury* (w niektórych przypadkach konieczne było zastosowanie więcej niż jednego kodu). Najczęściej zastosowane zostały następujące kody:

- animator kultury (AK): 21;
- twórca kultury (TK): 12;
- zarządzanie kulturą (ZK): 11.

Pozostałe typy liderów zostały przypisane zdecydowanie mniejszej liczbie osób (najwyżej siedmiu).

Zestawienie nazwisk *lokalnych liderów kultury* wskazuje, że w subregionie ostrołęckim nie funkcjonują liderzy o znaczeniu subregionalnym, znani i wskazywani przez różne środowiska z różnych obszarów subregionu. Tylko jedno nazwisko powtórzyło się w trzech różnych źródłach danych (kwerendzie internetowej, wywiadach indywidualnych oraz we wskazaniach ekspertów), a tylko trzy osoby zostały wskazane częściej niż dwa razy (czyli przez więcej niż dwie osoby). Wskazuje to, że na terenie subregionu ostrołęckiego mamy do czynienia z naprawdę *lokalnymi liderami kultury* w wąskim rozumieniu pojęcia „lokalny” – zasięg „liderowania” takiej osoby jest ograniczony do gminy, w najlepszym razie powiatu, w którym *lokalny lider kultury* działa.

¹⁹ Por. tabela A2 w Aneksie.

IV. *LIDERÓW KULTURY* PORTRET WŁASNY

Jak sami *liderzy kultury*, zakwalifikowani w ten sposób i wytypowani do badania na podstawie wcześniejszych wskazań środowiska widzą siebie w kontekście swoich działań oraz swoich społeczności? Czy sprawdziły się założenia dotyczące zasięgu ich oddziaływania, pełnionych ról społecznych rozumianych jako sposoby oddziaływania i wreszcie cech charakterystycznych *lidera kultury*? Ze względu na całkowicie odmienny charakter danych uzyskanych z wywiadów jako metodę analityczną wybrano analizę pola semantycznego.

IV.1. Wyniki analizy pola semantycznego pojęcia lokalny lider kultury

Struktura frekwencji pola semantycznego wskazuje na podmiotowe funkcjonowanie *lokalnego lidera kultury* – relacja działań podmiotu do działań na podmiot wynosi 2 do 1, czyli dwukrotnie częściej badani wskazywali na to, co *lokalny lider kultury* robi, niż na to, jakie działania są wobec niego podejmowane. Częściej też *lokalny lider kultury* opisywany jest poprzez wskazanie czynności, które wykonuje niż cech charakterystycznych. Warto natomiast podkreślić znaczny udział określeń zakwalifikowanych jako standardy, czyli wyrażen wskazujących nie jaki jest *lokalny lider kultury*, lecz jaki być powinien.

Sieć ekwiwalentów, czyli jak inaczej **lokalny lider kultury** jest nazywany, określane? Najczęściej opisywany jest jako osoba zarządzająca, w tym publiczną instytucją kultury (*dyrektorka centrum kultury; kierownik galerii*)

lub innym podmiotem działającym w sferze kultury (*kierownik zespołu folklorystycznego; prezes stowarzyszenia społeczno-kulturalnego*). Pozostałe ekwiwalenty mówią o tym, że *lokalny lider kultury* jest specjalistą w konkretnej dziedzinie kultury (*muzykant wiejski; plakacista*) lub osobą edukującą innych (*instruktor; nauczyciel*). Tylko dwukrotnie użyto słowa *animator*.

Sieć opozycji, czyli jakie obiekty są wskazywane jako niebędące **lokalnym liderem kultury**?

Lokalny lider kultury przede wszystkim pokazuje dwa podstawowe sposoby zakreślania granic pojęcia. Po pierwsze, *lokalny lider kultury* nie jest „nosicielem” niewłaściwych cech i zachowań, takich jak konfliktowość (*konfliktowa poprzedniczka*), wyrachowanie i interesowność (*ktoś, kto działa dla kasy*), lenistwo (*taki cichy człowieczek, który tylko siedzi i czeka aż mu manna z nieba spadnie*), brak szczególnych umiejętności, predyspozycji (*osoba mniej doświadczona; typowy rzemieślnik*), działanie nie fair, wykorzystywanie szczególnych zasobów, przywilejów (*osoby, które chcą przejąć funkcję lidera w jakiejś grupie; ten, który ma wsparcie ministra*). Po drugie, *lokalny lider kultury* często (znacznie częściej niż w sieci ekwiwalentów) jest też konfrontowany przez badanych z osobami zarządzającymi publicznymi instytucjami kultury, przypisywanymi im cechami i działaniami (*dyrektor placówki kultury, dyrektor, którego wszyscy muszą słuchać, bo jest dyrektorem; jacyś kierownicy działów kulturalnych bez pasji, taki nienaturalny lider na stołku*).

Sieć określić, czyli co charakteryzuje, jaki jest *lokalny lider kultury*? A jaki być powinien? Zaczniemy od kategorii opisowych – dwa najczęściej wskazywane zbiory cech pokazują w gruncie rzeczy charakteryzującą *lokalnego lidera kultury* swoistą dychotomię. Z jednej strony to postać wyjątkowa, co konstruuje jego pozycję i stanowi źródło autorytetu (*swego rodzaju instytucja we wsi; jest jakąś osobowością; jest osobą, bez której pewna rzecz nie zadziałała by się; ma predyspozycje; ma w sobie coś; ma w sobie tyle siły, żeby pociągnąć za sobą połowę wsi czy połowę gminy; niezastąpiony; niezwykła postać*), a z drugiej strony, niejako w kontrze do tego, charakteryzują go problemy i słabości, takie jak brak zasobów finansowych (*ma problem z tym, że ma za mało pieniędzy na działania*), brak mocnej pozycji w lokalnej społeczności (*czasem ma problemy z władzami gminnymi, czuje się intruzem w instytucji kultury, ma związane ręce z powodu młodego wieku*). W efekcie *czasem nie daje rady i ręce mu opadają czasami*. Pozostałe, często wskazywane, cechy *lokalnego lidera kultury* dotyczą jego zaangażowania, oddania i pasji, z którą podchodzi do swojego działania (*jego pasja jest jego zawodem, osoba bardzo prokulturalna, tym żyje, nie działa komercyjnie*), skromności (*czuje się normalnym człowiekiem, nie twierdzi, że jest najlepszy, woli po cichu robić swoje, nie marzy o sławie*) oraz doceniania znaczenia współpracy z innymi ludźmi (*jest tym, kim jest dzięki innym ludziom, potrafi wokół siebie zjednoczyć ludzi, sam mógłby*

stawać na głowie). Relatywnie rzadziej podkreślano to, że *lokalny lider kultury* odczuwa zadowolenie i satysfakcję (*czuje się tak dowartościowany*), jest rozpoznawalny (*jest znany wszędzie*), ma zdecydowane poglądy i silne przekonania (*nie idzie w cepelię, uważa, że jeżeli to jest kurpiowskie, to ma być kurpiowskie*), jest silny i skuteczny (*sobie radzi*).

Osobną grupę *określić* stanowią te, które charakteryzują idealnego *lokalnego lidera kultury*, **wskazują, jaki być powinien**. Najważniejsze są relacje z ludźmi, *lider kultury* powinien być *dypłomatyczny, miły dla ludzi, wrażliwy, nie może być arogancki. Powinien chwalić i doceniać każdego człowieka, podchodzić do ludzi z sercem i lubić pomagać ludziom. Lokalny lider kultury* potrzebuje też siły i odporności (*mieć anielskie nerwy, nie zrażać się porażkami, nie może się poddawać, być uniwersalny, przebojowy i wytrwały*), różnego typu doświadczeń i umiejętności, w tym przede wszystkim interpersonalnych (*musi być osobą najbardziej doświadczoną, z każdego jakby pomysłu, każdego jakby załączka pomysłu doprowadzić do czegoś, co później można nazwać elementem kultury, umieć umówić się z różnymi ludźmi i młodymi, i starszymi i z różnym wykształceniem*), co wiąże się także ze zdolnością do budowania pozycji wśród ludzi, z którymi działa (*musi być pewnym autorytetem dla swojego zespołu, powinien jednoczyć zespół wokół siebie*). Pozostałe sformułowane pod adresem *lokalnego lidera kultury* postulaty dotyczyły

jego otwartego stosunku do świata (*powinien być ciekawym życia, otwarty na nowe pomysły mieszkańców i na nowości*) oraz zaangażowania (*powinien być z pasją, mieć ikrę, mieć wielką determinację*).

Sieć działań podmiotu, czyli jakie aktywności podejmuje, co robi lokalny lider kultury? Jak już zostało powiedziane na początku analizy pola semantycznego, *lokalny lider kultury* jest charakteryzowany przede wszystkim działaniowo. Co zatem robi? Analiza pozwoliła wskazać siedem grup (cech) działań *lokalnego lidera kultury*, dwie podstawowe, trzy wskazywane przez badanych często oraz trzy obecne, jednak podawane przez badanych relatywnie rzadziej. Przede wszystkim *lokalny lider kultury* podejmuje aktywność w konkretnych dziedzinach, w tym także w zakresie działań formalnych oraz starania o fundusze na realizację działań (*ciągle organizuje mnóstwo warsztatów dla dzieci, dyryguje hobbystycznie, kieruje artystycznie teatrem, ma kapelę, organizuje stałe imprezy od iluś tam lat i o jednakowej porze, wypowiada się na temat muzyki klasycznej, pisze wnioski*), a wszystko to robi wytrwale, angażuje się, poświęca czas i pieniądze, często (ale nie zawsze) w ramach pracy zawodowej (*[cały] czas działa, angażuje się publicznie, bardzo dużo swojego czasu wkłada, draży, aż wydraży, jest w każdym temacie dotyczącym kultury, zawodowo się zajmuje kulturą, przykładą się do [podtrzymania] tej kultury*). W ramach swojej aktywności *lokalny lider kultury* doświadcza trudności i z nimi walczy

(*działa w regionie, gdzie brakuje takich ludzi, musi kupować za swoje pieniądze, nie ma wsparcia z zewnątrz, do wszystkiego dochodzi sam, zмага się z niezrozumieniem innych osób, ma wzloty i upadki*), jednak upowszechnia kulturę i zachęca do uczestnictwa, w tym także dba o przekazanie jej kolejnym pokoleniom (*dąży, żeby ludzie liźnęli tego tematu, kulturę propaguje wśród mieszkańców danego regionu, miasta, w którym znajduje się, w którym mieszka, kulturę rozprowadza, przekazuje, żeby po prostu nie zaginęło, stara się wyciągać z grup tych, którzy po prostu na pewno przekażą innym, na pewno coś tam będą kontynuować, wychodzi z propozycjami do społeczeństwa*). By wszystko to było możliwe *lokalny lider kultury* buduje relacje z ludźmi (*cały czas tam podtrzymuje kontakt, pracuje z dziećmi, pracuje z młodzieżą, pomaga przełamać bariery; pozostawia miłe wspomnienie po sobie, stara się dodatkowo wynagradzać tych, którzy dają z siebie wszystko, co mogą, sugeruje współpracę, wychodzi naprzeciw*) oraz swoje działania i uwarunkowania analizuje i poszukuje nowych sposobów i form działania (*kombinuje coś z kulturą, nie trzyma się jakiś tam standardów, stara się znaleźć miejsce tej starej wersji kultury w nowym świecie, żeby na nowo znalazła kontekst, żeby dalej była użytkowa, dociera do sedna, stara się, żeby ta wersja właściwa, pierwotna została po prostu zachowana*). Ostatnie dwie grupy wyrażeń charakteryzujące działanie lokalnego

lidera kultury to edukowanie (*tłumaczy w jeszcze prościejszy sposób, stara się podnosić poziom każdego ucznia dość wysoko, stara się przekazać wiedzę o pracy w folklorze*) oraz działania w zakresie organizowania życia społecznego i kulturalnego, branie za nie odpowiedzialności (*katalizacyjnie coś tam podpowiada, zbiera do kupy, rozwiązuje problemy, pieczę trzyma nad tym wszystkim, stara się kierować w jak najlepszym kierunku te działania kulturalne*).

Sieć działań na podmiot, czyli jakie działania są podejmowane, co inni robią z *lokalnym liderem kultury*?

W analizie sieci działań na podmiot kluczowe jest przypisanie temperatur emocjonalnych, ponieważ jest to sieć, która wraz z asocjacjami charakteryzuje otoczenie *lokalnego lidera kultury* – tym razem jednak w sposób aktywny, ze względu na podejmowane wobec niego aktywności. Zdecydowanie dominują działania o charakterze pozytywnym, w tym: docenianie, dowartościowanie jego pracy, doświadczenia, opinii, chęć utrzymania kontaktu (*być wokół niego z własnej, nieprzymuszonej woli, chcieć się od niego nauczyć, dowartościować jego poświęcenie, zwracać się w kwestii kultury z poradą, słuchać go, jak to się mówi, jak Boga*), udzielanie pomocy, w tym organizacyjnej, finansowej, merytorycznej (*dokładać pieniędzy, przysłać choreografa, rozpropagować, zazwyczaj nie odmawiać pomocy*) oraz współpraca (*chcieć z nim pracować, dogadywać się, działać z nim, wspólnie*

decydować). Najważniejsze (ale mniej liczne) negatywne działania podejmowane wobec *lokalnego lidera kultury* dotyczą przede wszystkim braku docenienia i zrozumienia (*nie rozumieć dlaczego nim jest, powiedzieć: „ooo, bo ile on tam pieniędzy nie zarabia!”, gębę rozdziawiać*) oraz odmawiania pomocy, przede wszystkim finansowej oraz współpracy (*nie pomagać w reklamie; nie chcieć dołożyć pieniędzy; powiedzieć: „sobie organizujcie wszystko sami, bo ja na to pieniędzy nie mam”*). Nieliczne wyrażenia bez jednoznacznego zabarwienia emocjonalnego dotyczyły utrzymywania kontaktu, obserwowania działań i doradzania.

Sieć asocjacji, czyli co znajduje się w otoczeniu *lokalnego lidera kultury*?

Jak się okazuje, zbiór wyrażeń wskazujących na różnego rodzaju zjawiska i podmioty otaczające, którym zgodnie z intencją odczytowaną w wypowiedziach badanych udało się przypisać jednoznaczne temperatury emocjonalne ma inną strukturę niż te, które mówią o podejmowanych wobec *lokalnego lidera kultury* czynnościach. Zdecydowanie dominują tu wyrażenia o neutralnej temperaturze emocjonalnej. Najczęściej wskazują na środowisko społeczne, odbiorców i współpracowników *lokalnego lidera kultury* oraz społeczność lokalną (*ci mieszkańcy, grupa dorosłych, koledzy folklorysty w całej Polsce, mieszkańcy naszego miasta, młodzież gimnazjalna, pewne osoby zajmujące się daną dziedziną kultury, rodziny z małymi dziećmi, te chłopaki, którzy są w zespołach folklorystycznych, mniemanie społeczne*). Ponadto w otoczeniu *lokalnego*

lidera kultury wskazać można mniej więcej równie liczne cztery grupy zjawisk i podmiotów, w tym: imprezy, wydarzenia cykliczne i jednorazowe (*dwie większe imprezy, festyny, kilkanaście Pikników Wiejskich, Ogólnopolski Festiwal Kapel, Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu, Ostrołęckie Operalia, wszelkiego rodzaju imprezy, Wykopki Pod Wiatrakiem*), zaplecze instytucjonalne (lokalne i ponadlokalne) dla działania lidera kultury (*dom kultury, dużo fundacji, Kino za rogiem, Scena Kotłownia w Ostrowi Mazowieckiej, siłownia, Towarzystwo Kurpiowskie Społeczno-Kulturalne*), instytucje władzy różnych szczebli i ich przedstawiciele, w tym dysponenci zasobów (*osoby dysponujące środkami, oficjele, radni, Ministerstwo Kultury, samorządy lokalne, szef gminy, Urząd Marszałkowski, wójt*) oraz formy różne działań systematycznych (*lekcje muzealne, spotkania seniorów chóralskie, warsztaty artystyczne, kilka zespołów tanecznych, teatr młodzieżowy*); zespoły folklorystyczne; zespoły folklorystyczne szkolne różne; zespoły ludowe; zespół; zespół folklorystyczny. Za nieco zaskakujący można uznać fakt odwróconej (w stosunku do działań na podmiot) proporcji asocjacji negatywnych i pozytywnych. O ile wśród działań przeważały te pozytywne, to jeśli chodzi o zjawiska i podmioty w otoczeniu *lokalnego lidera kultury* tych o temperaturach negatywnych jest mniej więcej dwukrotnie więcej niż konotowanych przez badanych pozytywnie. Najważniejsze zbiory wskazań negatywnych elementów otoczenia

to niewłaściwe działanie, niska jakość kadr, słabości infrastruktury i oferty kulturalnej (*brak powiatowych domów kultury, brak w województwie mazowieckim wielkich międzynarodowych imprez kulturalnych, działy promocji w starostwach, czy gminach, które nic nie robią, bajzel totalny, brak koordynacji działań kulturalnych; ludzie, którzy obejmując takie stanowisko nie mają świadomości, jak kierować miastem, jak kierować środkami, problemy natury technicznej, ze sprzętem i obsługą, totalny brak promocji Kurpi*), niezrozumienie i niedocenywanie przez społeczeństwo i przez władze (*brak wdzięczności, droga, którą widać [w kontekście tego, że działań w kulturze „nie widać”], koncert, o którym ludzie zapomną; marginalne traktowanie kultury, muzyka elektroniczna, która wyparła instrumenty ludowe, nieuznawanie inicjatywy prywatnej za tworzenie kultury, wójt, który w ogóle się nie interesuje*), niska jakość lokalnego życia społecznego, politycznego, kulturalnego (*animozje między ludźmi, gwiazda zapraszana na wesele, kliki miejscowych kacyków, mentalność ta sama, jak w PRLu, panujący wśród ludzi marazm, poplecznicy jakiejś partii..., gdzie tam kto rządzi, upolitycznienie kultury gorzej chyba niż w PRLu, naprawdę bardzo uboga kultura w Ostrołęce*) oraz brak właściwego i wystarczającego finansowania (*bieda, brak dotacji zewnętrznych, brak funduszu wspomagającego te działania, brak środków, żeby zaprosić fachowców, pieniądze, które są, tylko są gdzieś tam nie do końca rozdysponowane tak jak po-*

winny być). Dwukrotnie mniej liczne asocjacje pozytywne to szeroki odzew społeczny, odbiorcy i współpracownicy (*całe rodziny, które uczestniczą, ci ludzie co chcą pracować, mieszkańcy, którzy przychodzą z różnymi pomysłami*), sukcesy w zakresie edukacji (*uczniowie, którzy widzą, jak to wygląda być muzykantem, ludzie, którzy przyjmują wiedzę z łatwością*), a także różnego rodzaju zasoby: kulturalne – materialne i niematerialne (*kultura ludowa, która przeżywa renesans, największy zbiór etnograficzny na Kurpiach*) oraz instytucjonalne i organizacyjne (*ośrodek czynny od ósmej do dwudziestej drugiej, wydarzenia, na które wstęp jest wolny*).

IV.2. Wyniki analizy materiału uzyskanego podczas badań panelowych

Uczestników badań panelowych zapytano o lokalnych liderów kultury – oprócz wskazań dotyczących konkretnych osób (co zostało zawarte w tabeli A2 w Aneksie) z zapisu uzyskanych odpowiedzi udało się odtworzyć trzy zasadnicze wątki (cytaty z wypowiedzi zostały oznaczone literą [P], gdy pochodziły z panelu w Przasnyszu oraz literą [O], gdy z Ostrołęki). Należy podkreślić, że wiele wątków wskazanych przez osoby uczestniczące w panelach pokrywa się z wnioskami sformułowanymi w oparciu o analizę pola semantycznego, przeprowadzoną na materiale z wywiadów indywidualnych.

Lokalny lider kultury

Wiele wypowiedzi dotyczyło oczekiwań – czasem realnych, czasem raczej idealnych wobec *lokalnego lidera kultury*. Za najważniejsze uznać należy dwa.

Pierwsze dotyczy zaangażowania, które – dodajmy – niejedno ma imię. Czasem jest cechą jakby osobną, rudymenarną, nie potrzebuje żadnej obudowy: *można ich jako pasjonatów określić [P]; nie szczędzą ani czasu swojego, ani własnych pieniędzy [P]; angażuje się całym sobą w organizację tego życia kulturalnego [O]; jest aktywistką i lubi działać społecznie [O]*. Równie często jednak owo zaangażowanie obudowane jest refleksją na temat koniecznej otwartości i kreatywności: *[potrafi] stworzyć coś, czego jeszcze do tej pory nie było [O]; jakieś nowe pomysły, ciekawe inicjatywy, zawsze coś wymyśla [O]; ciągle wprowadza coś nowego, (...) próbuje rozbudować tę ofertę [O], a czasem bezpośrednio konsekwencją zaangażowania okazuje się wytrwałość: jak nie tymi drzwiami, to wejdzie oknem [O]*.

Zaangażowanie płynnie przechodzi w drugą kluczową cechę *lidera kultury* (można nawet powiedzieć, że dopiero ich połączenie stanowi sedno charakterystyki takiej aktywności), a mianowicie zdolność budowania dla swoich działań odbioru społecznego: *jest bardzo chętna na różne inicjatywy i przy-*

ciąga [O]; ma dużo zainteresowań, jak już ją coś wciągnie, to próbuje innych tym zarażać [O]. Oczywiście inspirowanie innych to nie tylko kwestia ogólnej otwartości, to także zwyczajnie konieczna dla sprawnego działania umiejętność ważna sama przez się, dodatkowo pozwalająca liderowi na pozyskanie wsparcia w jego działaniach, a także po prostu przynosząca satysfakcję: jest liderem, bo potrafi skupić wokół siebie grupy pokoleniowe [P]; motywuje też innych [O]; nie-samowicie charyzmatyczny, cieszy go kontakt z odbiorcami [O]; potrafi pociągnąć za sobą rzeszę ludzi... [O]; umie zainteresować odbiorcę, co jest strasznym wyzwaniem w dzisiejszych czasach [O]. Budowanie społecznego zaplecza ma jeszcze dwa konkretne wymiary, to zdolność do współpracy: umiejętność współpracy z innymi podmiotami [O] oraz sprawnego poruszania się w obrębie występujących różnic poglądów, interesów, a nawet konfliktów: nie może antagonizować środowisk (...) [to] osoba, która spróbuje połączyć te skrajne cechy. [P]

Pozostałe zagadnienia bezpośrednio związane z postrzeganiem społecznej roli *lokalnego lidera kultury* dotyczą osadzenia instytucjonalnego, często wręcz postrzegania go przez pryzmat instytucji, w ramach której działa: *to zawsze się kojarzy lider miejskiego domu kultury, jakbyśmy kogoś jeszcze chcieli wskazać [P] kto jest liderem kultury? To się przeważnie ceduje nie osobowo, ale że to jest Miejski Dom kultury i Muzeum [P]; w każdej instytucji jest taka osoba, która wśród nas jest takim liderem kultury, która*

jest bardzo kreatywna [O]. Pojawiły się też narzekania na brak liderów: nie do końca takich ludzi mamy [P]; część ludzi albo się wypala albo rezygnuje... [P]; było trochę nowych twarzy, liderów jest mniej [P], a nawet dostrzeganie swego rodzaju „fałszywych liderów”, którzy mimo, że nie zasługują na takie miano, jednak bywają tak oceniani: nie są to takie spektakularne oczywiste sukcesy. Dla mnie to są ludzie czasami wyciągani z kapelusza [P], albo mają istotne braki uniemożliwiające uznanie ich za „liderów modelowych”: być może nie mają jak się przebić, których się nie wydobywa na światło dzienne. (...) może brakuje im wiary, charyzmy albo zdolności organizacyjnych? [O].

Na koniec należy wspomnieć, że, szczególnie w materiale pochodzącym z Ostrołęki, lider był często traktowany jako edukator. Te role istotnie się nakładały, a wiele działań przypisywanych liderom, było *de facto* działaniami edukacyjnymi, w tym realizowanymi przez nauczycieli, w ramach funkcji (czasem pozalekcyjnych) szkoły. W pewnym sensie taka sytuacja nie powinna dziwić, badani nie zawsze potrafili jednoznacznie przypisać liderom konieczne „twarde” charakterystyki, podkreślając złożoność zjawiska: *możemy to tak naprawdę rozważać z różnych perspektyw, możemy mieć osoby, które bezpośrednio działają, ale możemy mieć też takie nogi wspierające [O], jak i istnienie stojących przed liderem kultury wyzwań, które powodują istotne ryzyko podejmowania przez niego nietrafnych działań:*

potrafi rozpoznać potrzeby tej społeczności, w której działa. Czego im potrzeba i jak do nich dotrzeć? Bo można robić coś zgodnie ze swoimi przekonaniem, czy sądząc, że wszystko jest ok, a jednak nie dociera się do takiego grona, do jakiego można by dotrzeć. [O]

Otoczenie działań kulturalnych

Swoje otoczenie, jak to zostało powiedziane, lokalny lider kultury w znacznym stopniu sam kreuje. Jednak nie do końca jest w stanie wpływać na wszystko, w efekcie doświadczając wielu problemów. Czasem to po prostu brak zrozumienia: *nie do końca jest to rozumiane przez władze, przez społeczeństwo. Czasami jest to traktowane jako fanaberia albo fobia jakaś ze strony decydentów, którzy mają wpływ na kulturę* [P], także w obrębie – rzecz można zaskakująco często – jego własnego miejsca pracy: *instytucja może mieć inne priorytety, wizję działalności, niekoniecznie spójną z tym, co dany lider proponował* [P]. Podkreślano, że od tego bardzo wiele zależy: *bardzo ważna jest akceptacja dyrekcji, bo nie mamy całkowitej wolności, natomiast jeśli jest taka przychylność, a u nas najczęściej jest, to wtedy te zadania są wdrażane* [O]; *nawet ta osoba mająca predyspozycję bycia liderem niekoniecznie przebrnie w swojej firmie, znajdzie aprobatę dla swoich działań u dyrekcji, wtedy zaczyna się ściana, schody* [O]; *w większych instytucjach trzymamy się schematu, wskazujemy w niego i po prostu mamy swoje, wy-*

konujemy świetnie swoje obowiązki, staramy się jak najlepiej, ale z drugiej strony, według mnie, ogranicza to, po prostu te skrzydła są spięte gumeczką. Teraz, jeżeli mamy jakiś pomysł i przychylność dyrekcji, no to super – ale niekoniecznie zawsze. (...) Duże instytucje charakteryzują się tym, że ta osoba pracuje w takim dziale, ta w takim, tych obowiązków nie ma mało, wykonuje swoje i niekoniecznie chce się angażować w coś tam więcej, a może jak chce, to niekoniecznie znajdzie akceptację ze strony innych osób [O]. Brak wsparcia ma też bardzo konkretne odśłony: finansowe: *wsparcia finansowego jakoś nie mają (...) musi prywatnie zainwestować środki, przyjść, poświęcić swój czas* [P] oraz organizacyjne i merytoryczne, co szczególnie istotnie ogranicza efekty ich działań: *niewiele jest osób, które, działając całkiem indywidualnie, są w stanie dotrzeć do szerszego grona. Jednak jakiegoś wsparcia potrzebują, znalezienia ich przez kogoś z zewnątrz, wypromowania ich* [O]; *ideałem byłoby współdziałanie. Jeśli ktoś jest liderem w ramach instytucji i ona sama w sobie tworzy, my pewną publiczność, może być hermetyczną osobą, ale łatwiej zgromadzić czy zorganizować wydarzenie, jeśli stoi za nim cały sztab – promocji, organizacji* [O]. Nie bez znaczenia jest też brak szerszej, przychylniej atmosfery: *małe zaangażowanie społeczne* [P], a taki stan rzeczy ma istotne konsekwencje, powoduje nawet m.in. wskazane wcześniej „zanikanie” tej specyficznej formy działania społecznego:

jest sporo takich osób, które nie do końca są w cieniu i coś tam próbują robić, ale to musi być i wsparcie ze strony władzy, zrozumienie ze strony środowiska, jakaś pomoc niekoniernie finansowa, nieprzeszkadzanie... Kilka lat temu było ich więcej [P]; niestety z braku lokalu została zawieszona ta działalność [P]; Każdy idzie na rynek, to się nic nie dzieje. Człowiek nie rozumie, że to jest ZAIKS, że to się dlatego nie dzieje. Ludzie się zniechęcają, bo uważają to, co mówiliście, nie jest to docenione. Jeden lider, drugi, trzeci, już temu młodemu się nie chce w to wciągać. Tak to nieraz jest to przekazywane, jest jakaś osoba starsza, dziękuje, kończy działalność, ktoś następny wskazuje. A takich liderów nie ma. Praktycznie nie ma na kim się wzorować [P].

Granice pojęciowe kultury

Badani formułowali też czasem opinie pozwalające wysnuć pewne hipotezy w zakresie postrzegania przez nich kultury jako takiej, chociaż często deklarowali w tym zakresie pewną bezradność: *jak u mnie był ten piknik zdrowotny, ta pani zaangażowana totalnie, to pod co to podpiąć, czy pod kulturę czy...* [P]. Pojawiły się właściwie dwa przeciwne głosy. Jeden wskazywał na zróżnicowanie wewnątrz pojęcia, jego swoistą „społeczną pojemność”: *jest ta kultura instytucjonalna, ale jest też kultura oddolna, która trzeba przyznać, że w ostatnich 2 latach jest bardzo widoczna tutaj (...)* Inicjatywy oddolne,

które w głównej mierze kręcą się wokół charytatywnych działań, ale przyjmują formę jakichś działań kulturalnych [P], jednak były też próby zarysowania twardych granic: nie jest to typowa działalność kulturalna, to jest koncert charytatywny, gdzie zbierane są pieniądze. Dziewczyny są zaangażowane w to całym swoim sercem, ale według mnie to nie jest tworzenie kultury [P].

V. WNIOSKI I REKOMENDACJE

V.1. Wnioski w obszarze metodologii badań

1. Potwierdziła się wysoka użyteczność analizy danych zastanych (kwerendy internetowej) oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z osobami, które – w wyniku wcześniejszych analiz – uznano za liderów kultury. Podobnie jak w badaniu pilotażowym zrealizowanym w 2017 roku obie te metody dostarczyły wartościowego materiału badawczego zarówno o samym sposobie rozumienia pojęcia lokalny lider kultury, postrzegania swojej roli przez liderów, jak i pozwoliły zidentyfikować nazwiska osób klasyfikowanych jako lokalni liderzy kultury. W badaniach obejmujących kolejne subregiony obie te metody powinny być stosowane jako niezbędne minimum metodologiczne.
2. Postulowana jako wynik zeszłorocznego badania pilotażowego zmiana charakteru badania fokusowego na panele eksperckie przyniosła niejednoznaczne rezultaty. Pozytywnym efektem dokonanej zmiany metodologicznej było uzyskanie bardziej pogłębionych danych od osób charakteryzujących się większą wiedzą o subregionie i refleksją nad zagadnieniami lokalnej kultury. Minusem zastosowania tego narzędzia były jednak problemy na poziomie rekrutacji i zainteresowania tematem potencjalnych uczestników. W kolejnych badaniach najefektywniejsze będzie zapewne utrzymanie eksperckiego charakteru dyskusji w połączeniu ze starannym doбором uczestników, najlepiej w ramach większego wydarzenia skierowanego do potencjalnych pracowników sektora kultury, odbywającego się w badanym subregionie.

3. W kolejnych badaniach warto zadbać o uzupełnienie stosowanych metod wywiadami eksperckimi z ekspertami (w tym pracownikami Mazowieckiego Instytutu Kultury) znanymi badany subregion. Takie krótkie wywiady przeprowadzone na początku projektu pozwalają ukierunkować dalsze prace badawcze i są cennym uzupełnieniem danych zgodnie z zasadą triangulacji metod i technik badawczych. Z tego samego powodu warto organizować proces badawczy w taki sposób, aby możliwe było wykorzystanie w jego ramach udziału w imprezie skierowanej do subregionalnego środowiska pracowników kultury. Pozwoli to na uzupełnienie metod badawczych o ankietę kierowaną do uczestników takiego wydarzenia na etapie rejestracji udziału oraz krótkie wywiady (rozpytki) realizowane w jego trakcie.
4. Nie ma natomiast potrzeby realizowania wywiadów badawczych i pogłębionych wywiadów indywidualnych (IDI) realizowanych w końcowym etapie projektu z osobami zidentyfikowanymi jako lokalni liderzy kultury. Doświadczenia dotychczasowe wskazują, że osoby te z reguły są już objęte badaniem na wcześniejszych etapach projektu i kolejny kontakt z nimi nie wnosi nowej wiedzy o badanym problemie.

V.2. Wnioski w obszarze lokalnych liderów kultury

1. W subregionie ostrołęckim nie zidentyfikowano liderów kultury rozpoznawalnych na poziomie całego subregionu. Lokalni liderzy kultury są bardzo lokalni w rozumieniu wąskiego terytorialnego oddziaływania.
2. Ta lokalność może, paradoksalnie, wiązać się z dominującym rysem życia kulturalnego

całego subregionu – tradycją kurpiowską. Powszecne odwoływanie się w większości gmin i powiatów subregionu do tej tradycji sprawia, że wszędzie obecni są ludzie zajmujący się jej kultywowaniem, a zatem nikt się specjalnie nie wyróżnia i w społecznym postrzeganiu „wszyscy są tacy sami”. W tej sytuacji łatwiej jest zatem być uznanym za lokalnego lidera kultury w swojej gminie (ewentualnie powiecie), ale na szczeblu regionalnym takich osób, robiących podobne rzeczy jest więcej – nikt zatem się nie wyróżnia.

3. Na tle subregionu najłatwiej widoczny w obszarze kultury i lokalnych liderów kultury jest Wyszków i powiat wyszkowski. Być może wynika to z peryferyjnego (w ramach subregionu) położenia oraz równie peryferyjnego położenia w stosunku do terenu Kurpiowszczyzny (na brzegu Puszczy Białej).

Fundacja Obserwatorium, Warszawa 2018

REALIZACJA PROJEKTU:

Fundacja Obserwatorium

REALIZACJA BADAŃ:

Michał Bargielski, Magdalena Dudkiewicz, Marek Dudkiewicz,
Anna Szczepilewska, Karol Wittels

OPRACOWANIE RAPORTU:

Magdalena Dudkiewicz, Marek Dudkiewicz.
Współpraca: Karol Wittels

KOORDYNACJA PROJEKTU:

Karol Wittels

ANEKS

I. Tabela a1: zestawienie informacji uzyskanych w ramach kwerendy internetowej

LEGENDA:

Ogólna ocena każdej JST pod względem sposobu informowania w Internecie o kulturze:

- 1 – brak jakiegokolwiek osobnej strony poświęconej kulturze (w tym brak stron instytucji kultury), brak informacji o aktywności kulturalnej na terenie JST;
- 2 – zidentyfikowano stronę poświęconą kulturze, ale jest ona nieaktualna, niesamodzielna (np. połączona ze sportem, który dominuje zawartość strony), jest mało informacji o aktywności kulturalnej na terenie JST;
- 3 – zidentyfikowano stronę poświęconą kulturze (samodzielną lub instytucji kultury), zawiera ona umiarkowaną ilość informacji o wydarzeniach kulturalnych na terenie JST;
- 4 – zidentyfikowano stronę poświęconą kulturze (niekiedy jest ich więcej niż jedna, np. osobna na stronie JST oraz osobne instytucji kultury), zawierającą dużo informacji o wydarzeniach kulturalnych na terenie JST;
- 5 – zidentyfikowano stronę (lub strony) poświęconą kulturze, zawierającą wyjątkowo dużo informacji o wydarzeniach kulturalnych na terenie JST.

Kodowanie zidentyfikowanego sposobu oddziaływania kulturowego:

AK – animacja kultury

AS-K – animacja społeczno-kulturalna

TPK – tworzenie polityki publicznej w zakresie kultury, czyli polityki kulturalnej

UK – upowszechnianie kultury

EK – edukacja kulturalna i edukacja kulturowa

TK – twórczość kulturalna (zawodowa i amatorska)

M-SK – mecenat kultury i sponsoring kultury

OWK – organizowanie wydarzeń kulturalnych

ZK – zarządzanie kulturą

Typy JST:

M – gmina miejska

M-W – gmina miejsko-wiejska

W – gmina wiejska

P – powiat

Lp.	Powiat	Typ gminy	Gmina	Strona o kulturze	nazwiska osób	Ogólna ocena	Uwagi
1	makowski	wiejska	Czerwonka	jest, ale stanowi podzbiór aktualności, nie wnosi nic nowego	nie ma	2	W 2016 roku połączono GOK z biblioteką i powstała Biblioteka Publiczna - Centrum Kultury
2	makowski	wiejska	Karniewo	jest, ale domu kultury, mało aktualna	Krzysztof Twardowski - dyrektor GOK i szef zespołu regionalnego (ASK / ZK)	2	
3	makowski	wiejska	Krasnosielc	jest, ale nieaktualna	nie ma	2	Dostępna jest lista lokalnych twórców (kwalstwo artystyczne, ale także kompozycje kwiatowe), ale chyba nikt z nich nie zasługuje na miano lidera.
4	makowski	wiejska	Młynarze	jest, ale ze sportem i nieaktualna	nie ma	2	
5	makowski	wiejska	Płoniawy-Bramura	jest odsyłacz do danych adresowych domu kultury i biblioteki	nie ma	2	
6	makowski	wiejska	Rzewnie	nie ma	nie ma	1	
7	makowski	wiejska	Sypniewo	jest niedziałający link do strony domu kultury	nie ma	2	
8	makowski	wiejska	Szelków	jest, linki są do trzech podstron o kulturze	Henryka Brdękiewicz - szefowa teatru Teatr Cioci Heni (AK/TK)	4	Ciekawa gmina, warto się przyrzeć i dowiedzieć o ludziach tam działających.
9	makowski	miejsko-wiejska	Różan	jest strona instytucji - domu kultury oraz biblioteki	nie ma	4	
10	makowski	miejska	Maków Mazowiecki	jest, domu kultury	Marianna Jastrzębowska i/ lub Jolanta Jastrzębowska (matka i córka – AK/TK)	4	Być może jest jakiś lider w gronie pracowników domu kultury.
11	makowski	powiat	makowski	jest, kalendarza wydarzeń kulturalnych w całym powiecie	nie ma	2	Być może liderem jest prezes stowarzyszenia Małe Księstwo Makowskie, które organizuje różne imprezy kulturalne – Paweł Zmorzyński.
12	ostrołęcki	wiejska	Baranowo	jest, domu kultury	nie ma	4	Warto się przyrzeć gminie z uwagi na skupienie na lokalnej tradycji kurpiowskiej, liderem być może jest dyrektor domu kultury Justyna Kaczorek.
13	ostrołęcki	wiejska	Czarnia	nie ma	nie ma	1	
14	ostrołęcki	wiejska	Czerwin	jest, domu kultury		2	

15	ostrołęcki	wiejska	Goworowo	jest plus kilka linków, w tym do domu kultury i biblioteki, w aktualnościach kultura mieszana ze sportem	Barbara Kuczyńska (dyrektor GOKSiR, animatorka, dostała nagrodę starosty ostrołęckiego – AK/ZK)	4	Koniecznien trzeba przyjrzeć się tej gminie, muszą być liderzy kultury i osoby aktywne w obszarze edukacji kulturalnej.
16	ostrołęcki	wiejska	Kadzidło	jest zakładka prowadząca do 10 podstron o kulturze, w tym do Centrum Kultury Kurpiowskiej	Wiesława Sobiech (dyrektor biblioteki – ZK), wójt Dariusz Łukaszewski (TPK), Grzegorz Parzych (dyrektor Centrum Kultury Kurpiowskiej – ZK), Zdzisław i Laura Bziukiewicz (założyciele prywatnego muzeum kurpiowskiego i lokalni artyści AK/TK), Janina i Ryszard Kaczyńscy (szefowie Zespołu Wach nagrodzonego przez starostę ostrołęckiego i laureaci Kurpików 2017 AK/TK)	5	Bardzo ciekawa gmina – w 2017 otworzono nową siedzibę biblioteki (piętrowy budynek, wg mediów żadna biblioteka w powiecie nie ma takich warunków, na otwarciu był ks. Boniecki, honorowy obywatel gminy). Chyba jest aktywny wójt na polu kultury. Ale na stronie gminy nie ma ani słowa o Zespole Pieśni i Tańca Wach, który został nagrodzony przez starostę ostrołęckiego oraz dostał nagrodę Kurpiki 2017 – być może jest jakiś konflikt lokalny.
17	ostrołęcki	wiejska	Lelis	jest, plus link do domu kultury	nie ma	2	
18	ostrołęcki	wiejska	Łyse	jest	nie ma	3	Jest dość pokaźny zbiór artystów lokalnych wydany w postaci katalogu ze zdjęciami artystów oraz ich prac.
19	ostrołęcki	wiejska	Olszewo-Borki	nie ma	nie ma	1	
20	ostrołęcki	wiejska	Rzekuń	nie ma	nie ma	1	W gminie jest wojna między wójtem a częścią Rady Gminy – radni uniemożliwili m.in. powołanie Centrum Kultury, zabrali pieniądze z budżetu przeznaczone na imprezę Powitanie Lata itp.
21	ostrołęcki	wiejska	Troszyn	nie ma	nie ma	1	
22	ostrołęcki	miejsko-wiejska	Myszyniec	jest link do Regionalnego Centrum Kultury Kurpiowskiej	Elżbieta Drężek (nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej – AK/EK) i Elżbieta Kantarowska (emerytowana nauczycielka – AK/EK)	2	Obie panie prowadzą Zespół Folklorystyczny Poziomecki, dostały Kurpika 2017 za edukację regionalną – stworzyły konkurs Poznajemy baśnie i legendy z krainy zwanej Kurpsiami adresowany do dzieci i młodzież z Myszynca, Kadzidła, Czarni i Łysych. Nie ma o tym słowa na stronie gminy

23	ostrołęcki	powiat	ostrołęcki	jest	nie ma	3	Starosta przyznaje nagrody w dziedzinie kultury (ale również sportu i innych aktywności), link do listy dotychczasowych laureatów: https://www.powiatostrolecki.pl/134,dotychczasowi-laureaci
24			Ostrołęka	jest, bardzo rozbudowana	Jakub Milewski (pomysłodawca i dyrektor artystyczny festiwalu Ostrołęckie Operalia, prowadzi Ostrołęką Orkiestrę Kameralną, laureat Kurpików 2017 – AK / ZK), Wojciech Kraszewski (instruktor teatralny przy kilku zespołach – EK)	5	Związek Kurpiów rozdał nagrody (Kurpiki 2017)
25	ostrowski	wiejska	Andrzejewo	jest, biblioteki	nie ma	2	
26	ostrowski	wiejska	Boguty-Pianki	jest, domu kultury	Roman Świerzewski (dyrektor domu kultury – ZK)	2	
27	ostrowski	wiejska	Małkinia Górna	jest, domu kultury	nie ma	2	
28	ostrowski	wiejska	Nur	jest, biblioteki	nie ma	2	
29	ostrowski	wiejska	Ostrów Mazowiecka	nie ma	nie ma	1	
30	ostrowski	wiejska	Stary Lubotyń	Jest, ale pusta, nic na niej nie ma	nie ma	2	
31	ostrowski	wiejska	Szulborze Wielkie	jest, biblioteki	nie ma	2	
32	ostrowski	wiejska	Wąsewo	jest, kalendarza imprez oraz biblioteki	nie ma	2	Być może jest jakiś lider wśród pracowników biblioteki.
33	ostrowski	wiejska	Zaręby Kościelne	jest, biblioteki	nie ma	2	
34	ostrowski	miejsko-wiejska	Brok	Jest, biblioteki	nie ma	3	
35	ostrowski	miejska	Ostrów Mazowiecka	jest	Rafał Swaczyna (dyrektor Teatru Kotłownia, współzałożyciel Ostrowskiego Towarzystwa Inicjatyw Kulturalno-Oświatowych – AK / ASK)	5	Aktywnych jest kilka osób (cztery) o nazwisku Swaczyna.
36	ostrowski	powiat	ostrowski	jest	nie ma	2	
37	przasnyski	wiejska	Czernice Borowe	jest, biblioteki	nie ma	3	

38	przasnyski	wiejska	Jednorozec	jest, ale pusta; link do biblioteki aktywuje alarm programu antywirusowego	nie ma	2	
39	przasnyski	wiejska	Krasne	jest, także link do domu kultury	Tadeusz Załęski (założyciel stowarzyszenia – ASK)	2	
40	przasnyski	wiejska	Krzynowłoga Mała	jest, informacje o imprezach (nieaktualnych) i do biblioteki	Sylwester Stolarczyk (szef Młodzieżowej Orkiestry Dętej – AK)	2	
41	przasnyski	wiejska	Przasnysz	jest, biblioteki	nie ma	2	
42	przasnyski	miejsko- wiejska	Chorzele	jest	nie ma	3	
43	przasnyski	miejska	Przasnysz	jest, domu kultury i biblioteki	nie ma	3	Być może jacyś są np. w Muzeum Historycznym, może w MDK lub bibliotece, ale nazwiska nie rzucają się w oczy.
44	przasnyski	powiat	przasnyski	jest	nie ma	2	
45	wyszkowski	wiejska	Brańszczyk	jest, z linkami do instytucji kultury	nie ma	3	
46	wyszkowski	wiejska	Długosio- dło	są strony instytucji - domu kultury oraz biblioteki	nie ma	3	
47	wyszkowski	wiejska	Rząśnik	jest, biblioteki	nie ma	3	
48	wyszkowski	wiejska	Somianka	jest	nie ma	3	
49	wyszkowski	wiejska	Zabrodzie	jest, informacja o domu kultury	nie ma	3	
50	wyszkowski	miejsko- wiejska	Wyszków	jest	Irena Zdunek (prowadzi Rewię Sylaba, czyli zespół dziecięcy tańca i piosenki – AK / TK)	4	Ciekawa gmina, warto się przyjrzeć i dowiedzieć o ludziach tam działających. Liderem może być ktoś z teatru Farsa, zapewne ktoś w bibliotece.
51	wyszkowski	powiat	wyszkowski	jest, razem ze sportem i edukacją i nie ma na niej nic o kulturze	nie ma	2	

II. Zestawienie zawartości poszczególnych sieci pól semantycznych w oparciu o wywiady Sieć ekwiwalentów (22)

- **osoba zarządzająca (8), w tym publiczną instytucją kultury (3):** dyrektor ośrodka; dyrektorka centrum kultury; kierownik galerii lub innym podmiotem działającym w sferze kultury (4) kierownik zespołu folklorystycznego; kierownik zespołu regionalnego; lider zespołu; prezes stowarzyszenia społeczno-kulturalnego; **przedstawiciel władzy lokalnej (1):** sołtys;
- **specjalista w swojej dziedzinie: (5)** muzykant; muzykant wiejski; śpiewak operowy; twórca ludowy; plakacista;
- **osoba edukująca innych: (5)** instruktor (2); nauczyciel (3);
- **animator: (2);**
- **inne (2):** osoba w fundacji; pracownik ośrodka.

SIEĆ OPOZYCJI (29)

- **osoba reprezentująca niewłaściwe cechy (13) takie jak konfliktowość:** konfliktowa poprzedniczka; **wyrachowanie, interesowność:** ktoś, kto działa dla kasy; ktoś, kto działa dla sławy; **lenistwo:** niektórzy, co mówią, że pracy nie mają; taki cichy człowieczek, który tylko siedzi i czeka aż mu manna z nieba spadnie; **brak szczególnych umiejętności, predyspozycji:** osoba mniej doświadczona; osoba mniej wykształcona; taki typowy, jak to się mówi, rzemieślnik; typowy rzemieślnik; **działanie nie fair, wykorzystywanie szczególnych zasobów, przywilejów:** osoby, które chcą przejąć funkcję lidera w jakiejś grupie; ten, który ma kupę pieniędzy; ten, który ma wsparcie ministra;

- **osoba zarządzająca publiczną instytucją kultury (12):** dyrektor placówek kulturalnych, czyli biblioteka, muzeum czy dom kultury; dyrektor placówki kultury; dyrektor zatrudniony w instytucji państwowej; dyrektor, którego wszyscy muszą słuchać, bo jest dyrektorem; dyrektorzy; dyrektorzy domów kultury; dyrektorzy, jacyś kierownicy działów kulturalnych bez pasji; dyrektorzy, jacyś kierownicy działów kulturalnych bez takiej ikry; osoby gdzieś tam mianowane dyrektorem, kierownikiem; osoby, które są z reguły na stanowiskach państwowych; pięciu dyrektorów; taki nienaturalny lider na stołku;
- **pracownicy instytucji publicznych (4):** etatowi pracownicy państwowych muzeów (2); ludzie pracujący w starostwie; typowy urzędnik.

SIEĆ OKREŚLEŃ (83)

- **wyjątkowość, szczególne, wyróżniające cechy (21):** swego rodzaju instytucja we wsi; jest jakąś osobowością; jest osobą, bez której pewna rzecz nie zadziałałaby się; jest osobistością; jest osobowością; jest pewną osobowością; ma predyspozycję; ma w sobie coś; ma w sobie tyle siły, żeby pociągnąć za sobą połowę wsi czy połowę gminy; może przekazać w taki sposób, że tego człowieka da się nauczyć; nieodzowny; niezastąpiony; niezwykła postać; pamięć ma; ma dobry słuch muzyczny; troszeczkę tego słuchu artystycznego ma; pociąga ludzi społecznie; popularny; zrównoważony; ma cięty język; ma doświadczenie;

- **problemy, słabości (18), w tym: brak zasobów finansowych (6):** nie ma żadnego wsparcia finansowego; ma problem z brakiem pieniędzy; ma problem z tym, że ma za mało pieniędzy na działania; ma problemy głównie finansowe; ma kłopot z finansami; ma kłopoty finansowe; **brak mocnej pozycji w lokalnej społeczności (6):** czasem ma problemy z władzami gminnymi; chłopek z jakiejś wsi; czuje się intruzem w instytucji kultury; nie ma go, jeśli nie ma jakiegoś poparcia partyjnego, które się liczy w danym regionie; ma problemy z organizatorami imprez, pikników; ma związane ręce z powodu młodego wieku; **inne (6):** czasem nie daje rady; nie ma ani zdolnych rodziców, ani bogatych rodziców; ma problem z brakiem czasu; nie lubi pracy z pieniędzmi; ręce mu opadają czasami;
- **zaangażowanie, oddanie, pasja (13):** jego działalność muzyczna zaczęła się od małego dzieciaka; jego pasja jest jego zawodem; ma chęci (2); ma pasję do kultury; ma pasję do sztuki; osoba bardzo prokulturalna; pasjonaci danej dziedziny; tym żyje; zaangażowany; związany z kulturą; ma swoją gałąź, gałąź po prostu pracy w kulturze; jest związany zawodowo z kulturą; nie działa komercyjnie;
- **skromność (10):** czuje się normalnym człowiekiem; nie lubi sławy; nie twierdzi, że jest najlepszy; uznanie za lidera uważa za taką miłą niespodziankę; w zasadzie nie chce się chwalić; woli po cichu robić swoje; woli tak po cichu to, co tam wymyślił, zrobić; woli, żeby ktoś o nim powiedział [że jest liderem]; nie marzy o sławie; nie działa dla sławy;
- **bazowanie na współpracy z innymi ludźmi (10):** indywidualnie to nic by chyba nie zrobił; jest tu, gdzie jest dzięki innym ludziom; jest tym, kim jest dzięki innym ludziom; ma duże poparcie; potrafi wokół siebie zjednoczyć ludzi; potrafi zjednoczyć ludzi wokół siebie; robi to, co robi dzięki innym ludziom; sam mógłby stawać na głowie; sam nic by nie zrobił; sam nie jest w stanie wszystkiego zrobić;
- **odczuwanie zadowolenia, satysfakcji (6):** czuje się taki dowartościowany; czuje się wyróżniony; ma naprawdę wielką radość; ma wielką satysfakcję; zadowolony; szczęśliwy;
- **rozpoznawalność (6):** [jest znany] po prostu wśród kolegów folklorystów w całej Polsce; [jest znany] w Ministerstwie; [jest znany] w powiecie; [jest znany] w regionie; [jest znany] w województwie; [jest znany] wszędzie;
- **zdecydowane poglądy, silne przekonania (5):** dba o autentyczność; ma cel, żeby ten dostęp do kultury nie budził żadnych granic; nie idzie w cepelię; uważa, że jeśli pieniądze są na kulturę w budżecie, to trzeba je wydawać na kulturę, a nie na pseudokulturę; uważa, że jeżeli to jest kurpiowskie, to ma być kurpiowskie;
- **siła, skuteczność (4):** sobie poradzi; sobie radzi; spełni się organizacyjnie; w zasadzie nie ma problemów.

STANDARDY, CZYLI POŻĄDANE CECHY I DZIAŁANIA LIDERA KULTURY (65)

- **relacje z ludźmi (22):** lider kultury powinien być dyplomatyczny; miły dla ludzi; komunikatywny (2); szczery; taki przystępny do ludzi; wrażliwy; nie może być arogancki; nie może wynosić się nad nikim. Dlatego musi być osobą kontaktową; sympatycznym człowiekiem; powinien chwalić; doceniać każdego człowieka; miłe wrażenie zostawić po rozmowie; porozmawiać; przyciągnąć do siebie ludzi; spotykać się; pod-

chodząc do ludzi z sercem; przyciągać innych; mieć charyzmę; pokazać swoje wnętrze takie naprawdę piękne, wspaniałe, szlachetne; lubić pomagać ludziom;

- **siła, odporność (11):** powinien być pewny tego, co mówi; mieć anielskie nerwy; mieć bardzo silny charakter; powinien nie zrażać się porażkami; nie może się poddawać; powinien być uniwersalny; być przebojowy, bo bez tego to dzisiaj nic się nie ugra; wytrwały; być zdrowym, bo trzeba mieć siły, żeby się tym zajmować; praktycznie bez środków coś stworzyć; radzić sobie w każdej sytuacji; mieć elastyczność;
- **różnego typu doświadczenie i umiejętności, w tym przede wszystkim interpersonalne (11):** musi być osobą najbardziej doświadczoną; mieć taką smykałkę; mieć doświadczenie; wiedzieć, jak prowadzić rozmowę; wiedzieć, jak nauczyć; wiedzieć, o czym mówi; z każdego jakby pomysłu, każdego jakby załączka pomysłu doprowadzić do czegoś, co później można nazwać elementem kultury; mieć swój poziom wiedzy; być elokwentnym; umieć przekazać wiedzę innym ludziom w sposób różny; umieć umówić się z różnymi ludźmi i młodymi, i starszymi i z różnym wykształceniem;
- **otwarty stosunek do świata (8):** powinien być ciekawym życia; otwarty na nowe pomysły mieszkańców; otwarty na wszystkie pomysły; otwarty na nowości; być z dużą wyobraźnią; z wyobraźnią; powinien mieć kreatywność; powinien być człowiekiem bardzo takim z wyobraźnią;
- **zaangażowanie (7):** powinien być z pasją; jakieś takie właśnie wyzwania swoje realizować; mieć ikrę; mieć taką własną inicjatywę;

mieć wielką determinację; zamiłowanie swoje; z własnej inicjatywy to robić;

- **budowanie pozycji wśród ludzi z którymi działa (6):** musi być pewnym autorytetem dla swojego zespołu; powinien być liderem grupy, którą prowadzi; być odpowiedzialny za grupę, którą prowadzi; powinien być osobą najbardziej odpowiedzialną w zespole, za wszelkie działania; powinien jednoczyć zespół; przede wszystkim jednoczyć zespół wokół siebie.

DZIAŁANIA PODMIOTU (207)

- **aktywność w konkretnych dziedzinach, w tym także starania o fundusze na realizację działań (45):**
ciągle organizuje mnóstwo warsztatów dla dzieci; dyryguje hobbystycznie; gra w orkiestrze dętej wiejskiej; gra w różnych orkiestrach; grywał po weselach, po zabawach; jeździ z zespołem po całej Europie; jeździ z zespołem po świecie; kieruje artystycznie teatrem; ma kapelę; ma swój festiwal; marzy o koncercie wielkim plenerowym; uczy grania na harmonii pedałowej jako unikatowym instrumencie; organizuje spotkania z bardzo ciekawymi różnymi ludźmi; organizuje stałe imprezy od iluś tam lat i o jednakowej porze; pisze muzykę; pisze projekty różnego rodzaju kulturalne na całą kurpiowszczyznę; pisze projekty różnego rodzaju kulturalne na naszą gminę; podtrzymuje kulturę kurpiowską; pomaga sprzedawać wytwory twórców; pomaga upowszechniać te wyroby kurpiowskie, typu wycinanki, rzeźby; pozyskuje sponzorów; pożycza wystawę; pracuje w folklorze; proponuje naukę grania na harmonii pedałowej; prowadzi Galerię Kurpiowską; prowadzi kilka zespołów tanecznych; prowadzi

stronę Centrum Kultury; prowadzi te wszelakie imprezy kulturalne, typu dożynki jakieś; prowadzi teatr; prowadzi zespół; prowadzi zespół amatorski teatralny; prowadzi zespół teatralny amatorski; przyjeżdża z zespołem; robi różnego rodzaju programy artystyczne; robi rzeczy związane z kulturą tradycyjną; staje do konkursów; wprowadza folklor kurpiowski do szkoły; wypowiada się na temat muzyki klasycznej; zajmuje się kulturą kurpiowską; zakłada różne zespoły; zakłada stowarzyszenie społeczno-kulturalne; zakłada szkołę muzykantów ludowych; zrobił teatr; jeździ co roku z uczniami na festiwal;

- **wytrwale działanie, angażowanie się, poświęcanie czasu i pieniędzy, często (ale nie zawsze) w ramach pracy zawodowej (43):** dużo działa na rzecz kultury; [cały] czas działa; angażuje się; angażuje się publicznie; bardzo dużo swojego czasu wkłada; chętnie się angażuje; draży, aż wydraży; dużo czasu poświęca; dużo pasji poświęca; dyskutuje publicznie; działa; działa na rzecz innych; działa na swoim polu działania; działa społecznie; faktycznie walczy; jest w każdym temacie dotyczącym kultury; jeśli ktoś go wyrzuca drzwiami, to wchodzi oknem; jeździ po całym tutaj powiecie; nigdy nie robi tego dla pieniędzy; nigdy nie robi tego dla sławy; poświęca dużo swojego czasu rodzinnego; poświęca dużo swojego wolnego czasu; poświęca się; pracuje dwadzieścia, prawie dwadzieścia pięć lat; robi to, co kocha; robi to, co lubi; spokojnie sobie radzi; stara się wracać do rodzinnego miasta; własną ciężką pracą, własnym zaparciem, upartością dąży do tego; zawodowo pracuje w kulturze; zawodowo się zajmuje kulturą;

zawsze znajduje czas; zostawia bardzo dużo po sobie; dociera do tego człowieka, który może pomóc; nie pracuje na etacie; organizuje dużo rzeczy; przepracował ponad 30 lat w kulturze; przykłada się do [podtrzymania] tej kultury; robi nie dlatego, żeby zasłynąć czy żeby pokazać się; sobie radzi; stara się nie zapominać o rodzinnym mieście; zabiega, żeby powstała jakaś instytucja muzyczna;

- **doświadczenie trudności i walka z nimi (27):** chodzi po ciucholandach, po różnych, żeby jak najtaniej; działa w regionie, gdzie brakuje takich ludzi; jakoś to organizuje; jakoś znajduje czas; ma wrażenie, że wciąż na nowo trzeba pobudzać; musi kupować za swoje pieniądze; musi zrezygnować; na samo paliwo wydaje; nie ma jakiegokolwiek pomocy; nie ma wsparcia z zewnątrz; sam ogarnia; wszystko robi za własne pieniądze; wszystko robił sam; bez domu kultury, bez niczego, ze 40 lat ciągnie; do wszystkiego dochodzi sam; liczy, że ktoś kiedyś go wysłucha; liczy, że ktoś kiedyś zechce wspomóc; nauczył się sam; o wszystko musi walczyć; ogarnia własnym wysiłkiem; ogarnia własnymi środkami; to, co zarobi wydaje później na scenografię; walczy; walczy z innymi; zgłasza się, prosi: byście mogli mi dać parę złotych; zмага się z niezrozumieniem innych osób; ma wloty i upadki;
- **upowszechnianie kultury, zachęcanie do uczestnictwa (26):** dąży, żeby ludzie czasem przyszli na jakiś koncert; dąży, żeby ludzie liznęli tego tematu; dąży, żeby ludzie poznawali; dąży, żeby ludzie uczestniczyli w tych koncertach; dąży, żeby ludzie zobaczyli jak to wygląda; kulturę propaguje wśród mieszkańców danego regionu, miasta,

w którym znajduje się, w którym mieszka; dostarcza atrakcji; kulturę rozpowszechnia; kulturę rozprowadza; masę historii i współczesnej, i poprzedniej przekazuje; pobudza lokalną społeczność do uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych; prowadzi sporo projektów takich promujących tę kulturę tradycyjną; przekazuje następnemu pokoleniu; przekazuje, żeby po prostu nie zaginęło; stara się przyciągnąć widzów; stara się składać program różnorodny; stara się tę kulturę jakoś tam upowszechniać; stara się wyciągać z grup tych, którzy po prostu na pewno przekażą innym, na pewno coś tam będą kontynuować; tę kulturę przedstawia; tę młodzież zachęca; upowszechnia kulturę; utrzymuje kulturę; w jakiś sposób rozpowszechnia kulturę w danym miejscu, w którym mieszka, pracuje; wychodzi z propozycjami do społeczeństwa; zachęca; zachęca do przychodzenia do Muzeum;

- **budowanie relacji z ludźmi (24):** pomaga, jak tylko może; buduje relacje koleżeńsko-przyjacielsko-partnerskie; cały czas tam podtrzymuje kontakt; cały czas uczy się pokory; dzieli się z innymi; łączy ludzi; pracuje z dziećmi; pracuje z młodzieżą; nie kontroluje; nikogo nie do niczego nie zmusza; nikomu nie ujmuje fachowości; pomaga przełamać bariery; pozostawia miłe wspomnienie po sobie; rozmawia z uczniem; spotyka się; stara się dodatkowo wynagradzać tych, którzy dają z siebie wszystko, co mogą; stara się korzystać z pomocy; stara się po prostu w taki otwarty sposób podejść; sugeruje współpracę; wspiera, na ile może; współpracuje (2); wszędzie dociera; wychodzi naprzeciw;
- **analizowanie, poszukiwanie nowych forma działania, działanie w sposób przemyślany (17):** kombinuje coś z kulturą; myśli (2); nie trzyma się jakiś tam standardów; oce-

nia, jakie jest zapotrzebowanie; stara się znaleźć miejsce tej starej wersji kultury w nowym świecie, żeby na nowo znalazła kontekst, żeby dalej była użytkowa; stawia na takie oddzielenie tej kultury od jej użytkowości, tylko zrobienie z niej czegoś artystycznego; widzi, jakie jest zapotrzebowanie; widzi, że mu coś wychodzi; widzi, że to działa; wymyśla jakieś coraz to nowe rozwiązania dla tej kultury, szczególnie tradycyjnej; znajduje kulturze tradycyjnej nowe zastosowania w różnych kontekstach; dociera do sedna; chce, żeby po nim zostało jak najwięcej, bo inaczej pomału będzie ginęło to wszystko; [działa tak, żeby] jak najwięcej pozostało po nim; nie do końca walczy o zachowanie w wersji skansenowej; stara się, żeby ta wersja właściwa, pierwotna została po prostu zachowana;

- **edukowanie (14):** tłumaczy w jeszcze prostiejszy sposób; uczy (2); uczy śpiewu (2); uczy tańca (2); stara się podnosić poziom każdego ucznia dość wysoko; stara się przekazać naukę; stara się przekazać wiedzę o instrumencie; stara się przekazać wiedzę o pracy w folklorze; kieruje artystycznie; uczy młode pokolenie; prowadzi zajęcia teatralne;
- **organizowanie życia społecznego i kulturalnego, branie odpowiedzialności, przewodzenie (11):** bierze odpowiedzialność; katalizacyjnie coś tam podpowiada; zbiera do kupy; zbiera ludzi; rozwiązuje problemy; organizuje to wszystko; pieczę trzyma nad tym wszystkim; staje się po prostu liderem poprzez swoje doświadczenie; stara się jak najbardziej trzymać jakąś pieczę nad tym; stara się kierować w jak najlepszym kierunku te działania kulturalne; podejmuje wysiłek zorganizowania.

DZIAŁANIA NA PODMIOT (94)**○ POZYTYWNE (55):**

- **docenianie, dowartościowanie jego pracy, doświadczenia, opinii, chęć utrzymania kontaktu (22):** *być wokół niego z własnej, nieprzymuszonej woli; być z nim nie ze względu na wpływy finansowe; być zainteresowanym; chcieć go słuchać; chcieć się od niego nauczyć; chętnie pytać, kiedy jeszcze przyjedzie; docenić; dowartościować; dowartościować jego poświęcenie; dowartościować jego pracę; dowartościować jego przekazywanie następnemu pokoleniu; Ignąć do niego; pragnąć jeszcze porozmawiać; pragnąć jeszcze się spotkać; zarazić się [od niego] trochę tą muzyką; zwracać się w kwestii kultury z poradą; zwracać się z prośbą o przywództwo w danej akcji kulturalnej; zwracać się z prośbą o zorganizowanie jakiejś akcji; słuchać go, jak to się mówi, jak Boga; uznać; wyróżnić; wytypować;*
- **udzielanie pomocy, w tym organizacyjnej, finansowej, merytorycznej (16):** *być bardzo chętnym [do pomocy]; dać parę złotych; dokładać pieniędzy; dołożyć pieniędzy; dużo pomagać; podpowiedzieć mu (2); pokierować; przysłać choreografa; przysłać mu zespół na jakieś występy; przysłać muzyka; przysłać panią od teatru; rozpropagować; wspierać go; zazwyczaj nie odmawiać pomocy; zechcieć wspomóc;*
- **współpraca (10):** *być partnerem do współpracy; chcieć z nim pracować; chętnie chcieć współpracować; dobrze z nim pracować; dogadywać się; działać z nim; pracować z nim chętnie; wspólnie decydować; współpracować (2);*
- **wyrażenia o ogólnie pozytywnym stosunku (7):** *nie bać się; polubić; rozmawiać*

z nim serdecznie; wspaniale [się z nim] obchodzić; zaprosić; być bardzo otwartym; być życzliwym;

○ NEGATYWNE (21):

- **niedocenianie, niezrozumienie (7):** *nie potrafić okazywać pewnej wdzięczności; nie rozumieć dlaczego nim jest; powiedzieć: „ooo, bo ile on tam pieniędzy nie zarabia!”, bo jakąś nagrodę tam gdzieś dostał; gębę rozdziawiać; nie potrafić docenić działalności; nie uznawać za regionalistę, jeśli nie pracuje na etacie; oczy wytrzeszczać;*
- **odmawianie pomocy, przede wszystkim finansowej oraz współpracy (7):** *nie pomagać w reklamie; nie zamieszczać w folderach; nie sponsorować; nie chcieć dołożyć pieniędzy; powiedzieć: „sobie organizujcie wszystko sami, bo ja na to pieniędzy nie mam”; być niechętnym do współpracy z nim; nie mieć żadnej współpracy;*
- **odmowa kontaktu, ignorowanie (4):** *nie dać żadnego odzewu; nie dawać mu żadnej propozycji; nie dostrzegać; odkręcać się tyłkiem;*
- **przeszkadzanie (2):** *podstawiać mu nogi; próbować zdominować;*
- **kontrolowanie (1):** *patrolować go;*
- **NEUTRALNE (15):**
- **utrzymywanie kontaktu (7):** *chcieć porozmawiać; chcieć spotkać; porozmawiać; rozmawiać z nim (2); rozmawiać z nim cały czas; wysłuchać;*
- **znajomość obserwowanie (4):** *patrzeć; postrzegać; wiedzieć na jego temat; znać go;*
- **doradzanie (2):** *powiedzieć mu: „stowarzyszenie zrób”; zasugerować;*
- **inne (2):** *pytać go; nie widzieć o nim;*
- **AMBIWALENTNE (3):**
- *dawać wszystko prócz finansów; nie umieć*

powiedzieć, jaki powinien być; zdobywać tę odwagę do bezpośredniej rozmowy z nim.

ASOCJACJE (239):

○ NEGATYWNE (52):

- **niewłaściwe działanie, niska jakość kadr, słabości infrastruktury i oferty kulturalnej (16):** brak międzynarodowych festiwali na przykład; brak pomocy w reklamie; brak powiatowych domów kultury; brak w województwie mazowieckim wielkich międzynarodowych imprez kulturalnych; brak we wszystkich gminach domów kultury; brak wojewódzkiego ośrodka kultury; działły promocji w starostwach, czy gminach, które nic nie robią; bajzel totalny; brak dobrych menadżerów [w] miastach: prezydentów, starostów; brak informacji; brak instytucji, która by zajmowała się w sposób jakiś taki stały i systematyczny kulturą w gminie; brak koordynacji działań kulturalnych; ludzie, którzy obejmując takie stanowisko, nie mają świadomości, jak kierować miastem, jak kierować środkami; problemy natury technicznej, ze sprzętem i obsługą; ośrodki kultury, muzea i domy kultury od lat obsadzone przez rodziny; totalny brak promocji Kurpi;
- **niezrozumienie i niedocenianie przez społeczeństwo i przez władze (12):** brak wdzięczności; droga, którą widać [w kontekście tego, że działań w kulturze „nie widać”]; koncert, o którym ludzie zapomną; kultura, której nie uważa się za najważniejszą; marginalne traktowanie kultury; muzyka elektroniczna, która wyparła instrumenty ludowe; nie uznawanie inicjatywy prywatnej za tworzenie kultur; samorządowcy, którzy bardzo nie chcą wspierać kultury; traktowanie prywatnych inicjatyw jako

biznesu; wójt, który jest przeciwny; wójt, który w ogóle się nie interesuje;

- **niska jakość lokalnego życia społecznego, politycznego kulturalnego (12):**

animozje między ludźmi; gwiazda zapraszana na wesele; kliki miejscowych kacyków; ludzie, którzy mają trudności z przyjmowaniem wiedzy; mentalność ta sama, jak w PRLu; opieszałość lokalnych mieszkańców; panujący wśród ludzi marazm; poplecznicy, jakiejś partii... gdzie tam kto rządzi; stare pokolenie, które z tą historią to na bakier często ma; stołki polityczne; upolitycznienie kultury gorzej chyba niż w PRLu; naprawdę bardzo uboga kultura w Ostrołęce;

- **brak właściwego i wystarczającego finansowania (10):**

bieda; brak dotacji zewnętrznych; brak funduszu wspomagającego te działania; brak funduszy; brak funduszy na organizację działań; brak środków, żeby zaprosić fachowców; pieniądze, które są wydawane bardzo często na jakieś aktywności pseudokulturalne; pieniądze, które są, tylko są gdzieś tam chowane; pieniądze, które są, tylko są gdzieś tam nie do końca rozdysponowane tak, jak powinny być; słabe nakłady finansowe;

- **ograniczenia prawne (2):**

przepisy o imprezach masowych, które się zmieniają; to, że regionalistami mogą być tylko etatowi pracownicy samorządów;

○ POZYTYWNE (23):

- **szeroki odzew społeczny, odbiorcy i współpracownicy (8):**

całe rodziny, które uczestniczą; ci ludzie co chcą pracować; kilka, jeżeli nie kilkanaście tysięcy widzów; ludzie chętni do współpracy; ludzie, którzy nie ukończyli szkół z dziedziny technicznej, a są

świętymi akustykami, oświetleniowcami; mieszkańcy, którzy przychodzą z różnymi pomysłami; ponad tysiąc ludzi; trzy tysiące ludzi, którzy odwiedzili festiwal;

- **sukcesy w zakresie edukacji (7):** nadmiar uczniów; uczniowie, którzy drugie miejsca przeważnie zdobywają; uczniowie, którzy widzą, jak wygląda świat po prostu w Polsce; uczniowie, którzy widzą, jak to jest być człowiekiem, który gra na instrumencie unikatowym; uczniowie, którzy widzą, jak to wygląda być muzykantem; uczniowie, którzy bez nagród nie przyjeżdżają; ludzie, którzy przyjmują wiedzę z łatwością;
- **zasoby kulturalne, materialne i nie materialne (4):** bardzo szeroka praca w kulturze; kultura ludowa, która przeżywa renesans; najpiękniejsze arie i duety świata; największy zbiór etnograficzny na Kurpiach;
- **zasoby instytucjonalne i organizacyjne (4):** ośrodek czynny od ósmej do dwudziestej drugiej; wójt; który wychodzi z inicjatywami przeróżnymi; wydarzenia na które wstęp jest wolny; życzliwy wójt;
- **NEUTRALNE (164):**
- **środowisko społeczne, odbiorcy i współpracownicy, społeczność lokalna (50)** ci mieszkańcy; dorośli; goście; grupa dorosłych; jakaś społeczność; koledzy folklorysty w całej Polsce; koledzy, czasem starsi, czasem młodsi, czasem dużo młodsi; koleżanka; lokalna społeczność; lokalne społeczności; ludzie; ludzie z całej Polski; ludzie ze świata nauki; mieszkańcy (3); mieszkańcy gminy; mieszkańcy miasta; mieszkańcy naszego miasta; młode pokolenie (2); młodzi chłopacy; młodzież (6); młodzież gimnazjalna; młodzież licealna; muzykanci; następne pokolenie (2); organizatorzy

impres, pikników; pani od teatru; pewne osoby zajmujące się daną dziedziną kultury; profesorowie z całej polski; przeróżni ludzie: ksiądz Boniecki, Szymon Hołownia; rodziny z małymi dziećmi; różni ludzie z różnymi zawodami, w różnym wieku; seniorzy; społeczeństwo (2); stare pokolenie; starsi śpiewacy i śpiewaczki; te chłopaki, którzy są w zespołach folklorystycznych; te chłopaki, którzy się uczą grać; te chłopaki, którzy uczą się tańca, śpiewu; twórcy ludowi (2); uczniowie (2); widz; ksiądz; mniemanie społeczne; praca w środowisku;

- **imprezy, wydarzenia, cykliczne i jednorazowe, ale nie działania prowadzone systematycznie (29):** bardzo gigantyczne koncerty; dwie większe imprezy; festiwal; festiwal raz w roku; festyn; festyny; imprezy; imprezy majowe; inscenizacja kopania ziemniaków; kilkanaście Pikników Wiejskich; Majowe Dni Kultury i Sportu; Ogólnopolski Festiwal Kapel, Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu; Ostrołęckie Operalia (2); pikniki; plenery; spektakl teatralny; spotkania z różnymi ciekawymi ludźmi; spotkania z twórcami ludowymi; Wesele Kurpiowskie (2); wręczanie medali Wiktora Godlewskiego za działania na rzecz przyrody; wszelakiego rodzaju imprezy; wydarzenia kulturalne; Wykopki Pod Wiatrakami (2); wystawy; występy zespołów; etiuda teatralna; Stulecie Odzyskania Niepodległości;
- **zaplecze instytucjonalne dla działania lidera kultury (26):** dom kultury (2); duża fundacja; firmy, które spełniają wymogi do ochrony imprez; gminne ośrodki kultury; hala sportowa; inne placówki; jednostka samorządowa; Kino za rogiem; Klub Kyokushin, karate; Mazowiecki Instytut Kultury; Mazowiecki Teatr Muzyczny; Muzeum Kultury Kur-

piowskiej w Ostrołęce; Narodowy Instytut...; Ostrołęcka Orkiestra Kameralna; Ostrołęckie Centrum Kultury (2); placówki kulturalne; placówki kultury; różne placówki; Scena Kottłownia w Ostrowi Mazowieckiej; siłownia; Stowarzyszenie Trójwiejska z Gdańska; szkoła muzyczna; Towarzystwo Kurpiowskie Społeczno-Kulturalne; Uniwersytet Trzeciego Wieku „Piąty rozdział”;

- **rzządzający różnych szczebli i ich przedstawiciele, w tym dysponenci zasobów (21):** osoby rządzące; osoby dysponujące środkami; oficjele; radni (2); komisje rewizyjne; Ministerstwo (2); Ministerstwo Kultury; samorząd; samorząd gminny; samorządy lokalne; sesje rady gminy; starostwo; szef gminy; Urząd Marszałkowski; władze; władze gminne; wójt (4);
- **formy działań systematycznych (19):** działania teatralne; działania uliczne; lekcje muzealne; różne działania projektowe; spotkania seniorów chóralne; stała impreza; warsztaty; warsztaty artystyczne; warsztaty malarskie; warsztaty świąteczne bożonarodzeniowe i wielkanocne; warsztaty teatralne; zespoły ludowe; kilka zespołów tanecznych; teatr młodzieżowy; zespoły folklorystyczne; zespoły folklorystyczne szkolne różne; zespoły ludowe; zespół; zespół folklorystyczny;
- **określenia odnoszące się do konkretnych terytoriów (12):** miasto; region; gminy; gminy miejskie; gminy wiejskie; regiony; nasza gmina; okolice; stolica; Warszawa; województwo; województwo warszawskie;
- **dziedziny kultury (7):** folklor (2); kultura kurpiowska; muzealnictwo; muzyka klasyczna; najróżniejsza muzyka; piosenka.

iii. Tabela a2: poszczególne osoby zidentyfikowane z imienia i nazwiska jako lokalni liderzy kultury na podstawie materiału uzyskanego ze wszystkich metod badawczych

Lp.	Imię i Nazwisko	Liczba wskazań	Źródła	Typ lidera
1	Krzysztof Twardowski	1	Internet	ASK / ZK
2	Henryka Brdękiewicz	2	Internet / ekspert	AK / TK
3	Marianna Jastrzębowska	1	Internet	AK / TK
4	Jolanta Jastrzębowska	1	Internet	AK / TK
5	Barbara Kuczyńska	1	Internet	AK / ZK
6	Wiesława Sobiech	2	Internet / wywiad	ZK
7	Dariusz Łukaszewski	1	Internet	TPK
8	Grzegorz Parzych	2	Internet / ekspert	ZK
9	Zdzisław Bziukiewicz	2	Internet / ekspert	AK / TK
10	Laura Bziukiewicz	1	Internet	AK / TK
11	Janina Kaczyńska	1	Internet	AK / TK
12	Ryszard Kaczyński	1	Internet	AK / TK
13	Elżbieta Dręzek	1	Internet	AK / EK
14	Elżbieta Kantarowska	1	Internet	AK / EK
15	Jakub Milewski	2	Internet / ekspert	AK / ZK
16	Wojciech Kraszewski	3	Internet / wywiad / ekspert	EK / AK
17	Roman Świerzewski	2	Internet / ekspert	ZK
18	Rafał Swaczyna	2	Internet / ekspert	AK / ASK
19	Tadeusz Załęski	1	Internet	ASK
20	Sylwester Stolarczyk	1	Internet	AK
21	Irena Zdunek	1	Internet	AK / TK
22	Jerzy Białobrzęski	1	Wywiad	AK / ASK
23	Witold Kuczyński	4	Wywiad / ekspert	EK / AK

24	Czesław Faderewski	2	Wywiad	ASK
25	Edward Koziatek	2	Wywiad	AK
26	Zdzisław Ścibek	2	Wywiad	ZK
27	Iwona Gutowska	1	Wywiad	ZK
28	Maria Samsel	1	Wywiad	ZK
29	Jan Kania	3	Wywiad / ekspert	TK
30	Jan Karczewski	1	Wywiad	TK
31	Paweł Łaszczych	1	Wywiad	AK
32	Justyna Kaczorek	1	Wywiad	ZK
33	Bartosz Podolak	1	Wywiad	ZK
34	Zenon Kowalczyk	1	Wywiad	TK
35	Bożena Parzuchowska	1	Fokus	TK / AK
36	Katarzyna Huzarska	1	Ekspert	AK / ASK
37	Antoni Smoliński	1	Fokus	EK
38	Ewelina Paprocka	1	Fokus	EK
39	Janusz Marzewski	1	Fokus	ASK